

МУЗЕЮ АЙЧЫННАЙ ВАЙНЫ — 50 ГАДОЎ

Гэтымі днямі Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны адзначае сваё пяцідзясяцігоддзе. А рашэнне аб стварэнні музея было прынята ў 1943 годзе, калі яшчэ не ўся беларуская зямля была вызвалена ад ворага. І ўсяго праз год ён быў адкрыты для наведвання. Гэты ўнікальны музей, дзе захоўваюцца дзесяткі тысяч экспанатаў і документаў, — найбольш поўнае сховішча матэрыялаў перыяду Вялікай Айчыннай вайны.

Быў час, калі землякі-беларусы з Канады, Злучаных Штатаў Амерыкі, краін Заходняй Еўропы прыязджалі ў Беларусь вялікімі групамі, у піянерскім лагерах пад Мінскам кожнае лета адпачывалі іх дзеці. Яны знаёміліся з Мінскам, і абавязкова ў іх турыстычны маршрут уключалася наведванне Музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны. Найбольшае ўзрушэнне госці зведалі ў залах, дзе размяшчалася экспазіцыя "Акупацыйны рэжым і злачынствы нямецка-фашысцкіх захопнікаў на Беларусі", бо многія апынуліся за мяжой менавіта ў выніку дзеянняў акупацыйных уладаў.

Даволі часта разам з землякамі бывала ў музей і я. Ён займаў ужо зручны і вялікі дом на Цэнтральнай плошчы сталіцы. І

кожны раз, бываючы ў ім, успамінала гэты ж музей у першыя пасляваенныя гады. Ён тады месціўся ў старым будынку на плошчы Свабоды і залаў і экспанатаў меў значна менш. Яшчэ з тых часоў запамініліся рэчы абаронцаў Брэсцкай крэпасці. Бадай што, вядомым тады было толькі прозвішча лейтэнанта Наганова. І на ўсё жыццё запамініліся словы, што пісалі на чырвонай цэгле цытадэлі, не маючы надзеі на выратаванне, салдаты: "Умрем, но из крепости не уйдем. Прощай, Родина".

У майго пакалення, якое толькі што перажыло вайну, яшчэ былі свежыя ўспаміны, заходзілася ад болю і страху дзіцячае сэрца. З часам боль аціхае, а ў музей з'яўляюцца новыя дакументы, экспанаты, якія вызначаць у сённяшніх і будучых наведвальнікаў іх стаўленне да падзей мінулай вайны.

Д. ЧАРКАСАВА.

НА ЗДЫМКАХ: у адной з залаў музея; экспанаты на адкрытай пляцоўцы.

Фота Віктара СТАВЕРА.

АСНОВЫ магутнасці Вялікага Княства Літоўскага закладваліся яшчэ ў XIII стагоддзі. Гэта быў час, калі вырашаўся лёс цэлых плямёнаў і княстваў, з якіх маглі б — пры спрыяльных акалічнасцях — утварыцца народнасці і дзяржавы. Вырашаўся ён у шматлікіх войнах, залежаў ад таго, як князі, вялікія і меншыя, умелі ацэньваць міжнародныя абставіны, сітуацыю ў суседніх княствах,

рэлігійнага і культурнага жыцця выплывае асоба Кіпрыяна. Мітрапаліт Кіеўскі і "ўсяе Русі", ён вымушаны быў каля дзесяці гадоў жыць у Заходняй Русі, таму што вялікі князь маскоўскі Дзмітрый Іванавіч не хацеў прызнаваць ягонае мітрапаліцтва.

Сучасны беларускі чытач пра Кіпрыяна практычна не ведае нічога. У даследаваннях па гісторыі Беларусі і нашай літаратуры ён не называецца і нават не згадваецца. Праўда,

НАЛЕЖАЦЬ НАШАЙ ГІСТОРЫІ

МІТРАПАЛІТ КІПРЫЯН

рабіць адпаведныя вывады, знаходзіць саюзнікаў, а перш за ўсё — бараніць сябе са зброяй у руках. Па адных і тых самых воучых законах дзейнічалі і татара-мангольскія ордны, і каталіцкія ордны крыжакоў, якія спустошылі ўладанні і зямлі княстваў, і польскія каталіцкія княстваў, і землі Вялікага Княства Літоўскага. Тыя плямёны і княствы, што не далі рады прыстасавання да жорсткіх вымагаў часу, да выпрабаванняў на трываласць, гінучы, зліваліся з больш арганізаванымі, раствараліся ў іх. Ад колішніх прусаў і яцвягаў засталіся толькі лепатнісныя ўспаміны пра іх.

Гэта быў час, калі ўтвараліся зменлівыя — доўгачасовыя і кароткатэрміновыя — саюзы розных, звязаных паміж сабою і не звязаных, незалежных і залежных княстваў. Утваралася зменлівая і стратэгічная мазаіка палітычнага жыцця — саюзаў, захопаў новых земляў, набегу на чужыя тэрыторыі, замірэнняў, палітычных, сваяцкіх і гандлёвых сувязяў. У ім нам сёння вельмі цяжка разабрацца, лёгка забываюцца нават і прафесіянальны гісторыкі.

У тых умовах агульнай палітычнай інтарэсы аб'ядноўвалі некаторыя славянскія і балцкія плямёны, якія — вядома, не без шматлікіх і разнастайных канфліктаў — усё больш цесна згуртоўваліся і ўтварылі з цягам часу Вялікае Княства Літоўскае, Рускае і Жамойцкае.

Усё гэта варта нагадаць для таго, каб уявіць сабе гістарычныя ўмовы, у якіх даўся жыць мітрапаліту Кіпрыяну — царкоўнаму і літаратурнаму дзеячу рубяжа XIV і XV стагоддзяў, калі адзінай Русі не існавала, а колішнія рускія землі аб'ядноўваліся вакол двух асноўных цэнтраў — Вільні і Масквы.

У другой палавіне XIV стагоддзя ствараліся прадумовы для новых напрамкаў развіцця культуры на ўсходнеславянскіх землях. Вось тады на пярэдні план

Вацлаў Ластоўскі прысвяціў Кіпрыяну некалькі старонак у сваёй фундаментальнай працы "Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі" (Жоўна, 1926). Але праз кароткі час на тэрыторыі Савецкай Беларусі артыкулам В.Кірыяна "Аб рашаючых "дробязях" у вялікім пытанні" (1928) пачаўся крыжовы паход супраць гісторыі беларускае культуры і літаратуры. Бальшавіцкія кіраўнікі Беларусі пабачылі ў ёй смяротную пагрозу сацыялістычнай ідэалогіі.

Над нашай культурай і літаратурай доўга вісела бальшавіцкая пракляцце. А калі яно ўжо страціла сваю сілу, то не адразу ўдалося разабрацца, хто чаго ў нашай гісторыі быў варты.

Каб даведацца, хто такі Кіпрыян, пачытаем, што пішуць пра яго сучасныя рускія вучоныя. Вось толькі некаторыя звесткі пра ягоную творчасць: "В (...) 1381 г. Кіпрыян стварыў сваю редакцыю "Жытця Петра митрополита". (...) Эта редакция вошла как составная часть в написанную Киприаном Службу митрополиту Петру, состоящую кроме Жития из стихир, чтений из библейских книг, двух канонов и (после шестой песни канона) кондака". "Киприану атрибутируется ряд литургико-поэтических произведений. Помимо Службы митрополиту Петру сюда относятся "Канон ко господу нашему Иисусу Христу и ко Пречистой Богородице...". "Молитва разрешити царя и князя и всякого христианина...". "Последование проведению над умершим младенцем". Ряд молитв, может быть, написан Киприаном, но, возможно, также переведен им с греческого". (Словарь книжников и книжности Древней Руси. Вып. 2 (вторая половина XIV—XVI в.). Ч. I. А—К. — Ленинград, 1988, с. 464-475).

[Заканчэнне на 6-7-й стар.]

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАЕЗДКА С. ШУШКЕВІЧА ў САЛІГОРСК

ГРАМАДСКІ РУХ

“ВЯСНА-94”

Утворана Аб'яднанне дэмакратычных сіл “Вясна-94”. Сярод удзельнікаў пагаднення тры палітычныя партыі: Аб'яднаная дэмакратычная, сялянская і сацыял-дэмакратычная Грамада, грамадскія арганізацыі [Згуртаванне прадпрыемальнікаў Беларусі, Камітэт “Дзеці Чарнобыля”, Саюз фермераў Беларусі, Фонд талентаў, Хрысціянская злучнасць “Курапаты” і інш.], прафсаюз Канфедэрацыі працы Беларусі і шэраг прыватных асоб, сярод якіх навукоўцы, прадпрыемальнікі і вядомыя грамадскія дзеячы. Устрымаўся ад падпісання пагаднення БНФ, які прытрымліваецца прынцыпу парытэту чалавека і правоў нацыі.

Галоўная мэта Аб'яднання — стварыць дэмакратычныя ўмовы для цывілізаванага пераходу ад таталітарнай сістэмы да прававой дэмакратычнай дзяржавы.

Адна з бліжэйшых задач Аб'яднання — стварыць кааліцыйны ўрад народнага даверу, які будзе здольны ажыццявіць рашучыя эканамічныя рэформы і правесці новыя выбары ў Вярхоўны Савет на падставе дэмакратычнага выбарчага закону не пазней вясны 1994 года.

УРАДАВАЯ ПАСТАНОВА

СТАТУС ПЛОШЧЫ

Прынята ўрадавая пастанова “Аб статусе плошчы Незалежнасці ў горадзе Мінску”.

Улічваючы, што гэта плошча і размешчаныя вакол яе будынкі органаў дзяржаўнай улады і кіравання, устаноў і навучальных устаноў з'яўляюцца гісторыка-архітэктурным комплексам, а таксама з мэтай стварэння нармальнага ўмоў для дзейнасці гэтых органаў, прадукцыйнага мадэлявання правакацыйных актаў і недапушчэння парушэнняў грамадскага парадку на плошчы. Саўмін даручыў Мінгарвыканкаму з удзелам зацікаўленых міністэрстваў і ведамстваў удакладніць яе межы і статус. Маецца на ўвазе, што на плошчы Незалежнасці не павінны праводзіцца масавыя мерапрыемствы [дэманстрацыі, мітынгі, шэсці, пікетаванні], не звязаныя са святкаваннем устаноўленых заканадаўчымі актамі святочных дзён. Міністэрству ўнутраных спраў прадпісана забяспечыць грамадскі парадок на ўказанай плошчы, бяспеку дэпутатаў і службовых асоб пры правядзенні сесій Вярхоўнага Савета.

ПАПЯРЭДЖАННЕ

ЗДАНЬ ІМПЕРЫ

Сойм Беларускага народнага фронту “Адраджэнне” прыняў ўхвалу, у якой з разуменнем паставіўся да рашучых дзеянняў Прэзідэнта Расійскай Федэрацыі Барыса Ельцына па ліквідацыі камуністычнага мяцяжу ў Маскве.

Разам з тым у дакуменце папярэджваецца: нельга выключыць варыянт, што пасля падаўлення яго, умацавання ўлады новай эліты, правядзення выбараў Расія будзе працягваць ранейшую імперскую геапалітыку. Наша грамадства павінна быць гатовым да гэтага і мацаваць суверэнітэт, рэфармаваць палітычную і эканамічную сістэму.

ЗЛАЧЫНСТВЫ

ДВАНАЦЦАЦЬ КУЛЬ

11 кастрычніка ў 21.30 у Мінску быў забіты начальнік упраўлення знешнеэканамічных сувязей “Прыорбанка” Юрый Балбекаў. Яго знайшлі каля службовай машыны.

Здаецца, забойства буйных фігур айчыннага бізнесу і верхніх эшалонаў улады становіцца на Беларусі традыцыйным. Услед за Ліснічуком, а таксама Арцымеянай рука забойцы дацягнулася да чарговага туза. Балбекаў курыраваў пункты абмену валюты. У целе забітага знайшлі 12 кулявых раненняў, а на месцы здарэння — 7 гільзаў.

Старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь С.Шушкевіч наведаў Салігорск. Тут ён сустрэўся з працоўнымі калектывамі горада, спусціўся ў адну з шахт вытворчага аб'яднання “Беларускалі”.

У час паездкі С.Шушкевіча, адзначаюць сродкі масавай інфармацыі, было мінімум параднасці і ўрачыстасці — вяліся гутаркі аб набалелым і злабодзеным, аб нашым нялёгкім сёняшнім жыцці. Старшыня Вярхоўнага Савета ў сваіх выступленнях перад працоўнымі Салігорска расказаў аб карэктавах ранейшых пазіцый улада, накіраваных на пераадоленне негатывных з'яў у палітычным і эканамічным жыцці Рэспублікі Беларусь.

НА ЗДЫМКУ: С. ШУШКЕВІЧ у час гутаркі з жыхарамі горада.

ПРАБЛЕМЫ

СЕЛЬСКАГАСПАДАРЧЫХ БІБЛІЯТЭК

УПЕРШЫНЮ ЗА “КРУГЛЫМ СТАЛОМ”

У Варшаве ў Цэнтральнай сельскагаспадарчай бібліятэцы быў праведзены 3-ці “круглы стол” кіраўнікоў нацыянальных і цэнтральных сельскагаспадарчых бібліятэк ЗША, Цэнтральнай і Усходняй Еўропы. Упершыню ў “круглым stole” ўдзельнічалі прадстаўнікі Беларусі, Расіі і Украіны. З Беларусі членам “круглага стала” стаў дырэктар Беларускай сельскагаспадарчай бібліятэкі Уладзімір Голубеў. Новыя члены “клуба” сельскагаспадарчых бібліятэк ЗША, Цэнтральнай і Усходняй Еўропы падпісалі пагадненне аб інфармацыйным супрацоўніцтве і ўзаемавыкарыстанні інфармацыйных рэсурсаў па сельскай і лясной гаспадарцы і харчаванню.

Пагадненне прадугледжвае стварэнне прыярытэтаў у атрыманні інфармацыі і дакументаў, садзейнічае развіццю новых інфармацыйных тэхналогій у мэтах “паляпшэння доступу да сельскагаспадарчай інфармацыі ў нацыянальным і міжнародным маштабах, унутры краін і паміж краінамі”.

Нацыянальная сельскагаспадарчая бібліятэка ЗША перадала ў дар Беларусі некаторыя вельмі каштоўныя бібліяграфічныя і паўнатэкставыя базы даных на аптычных кампакт-дысках.

ПЕРШЫЯ

ЗРОБІМ САМІ

На Мінскім аўтамабільным заводзе завяршаецца зборка першых двух аўтобусаў па ліцэнзіі заходнегерманскай фірмы “Неаптан”. Адзін з іх прызначаны для перавозкі гарадскіх пасажыраў, другі — турыстаў. На нямецкай камплектацыі будзе выраблена не больш дзесяці машын. Цяпер у рэспубліцы вядзецца падрыхтоўка вытворчасці айчынных камплектуючых, і ўжо к канцу бягучага года працэнт іх выпуску значна ўзрасць.

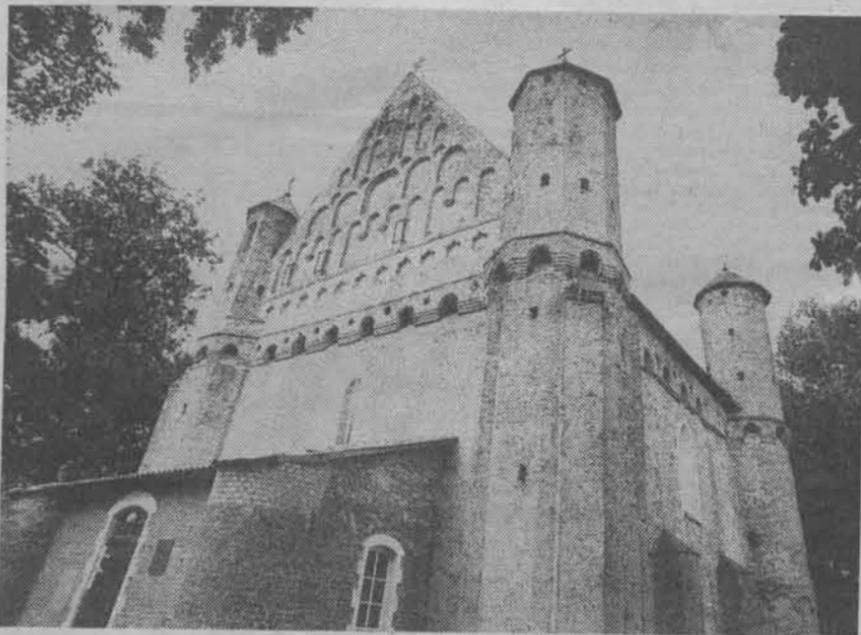
— Неабходнасць развіцця беларускага аўтабудавання, — тлумачыць намеснік галоўнага канструктара МАЗа Генадзь Сінягоўскі, — узнікла з

РЭСТАЎРАЦЫЯ

Цікавы помнік культуры XIII—XIV стагоддзяў, што ахоўваецца дзяржавай, знаходзіцца ў вёсцы Сынкавічы Зэльвенскага раёна. Гэта царква абарончага тыпу. Унікальная яна тым, што ў мірны час скарыстоўвалася як калітарная ўстанова, а ў перыяды набегаў ворагаў — як абарончая крэпасць. Тут ёсць усё для таго, каб весці асідны бой: шчыліны для ружжаў і гармат у сценах, адтуліны ў столі для стральбы з лукаў і арбалегаў і іншыя прыстасаванні.

Усе апошнія стагоддзі ў царкве пастаянна праводзіліся богаслужэнні. У ёй быў цудоўны іканастас, унутранае аздабленне ўяўляла сабой своеасаблівы твор мастацтва. Нават ворагі схілялі галовы перад гэтай хрысціянскай святынняй.

У пяцідзятых гады нашага стагоддзя царква была разрабавана. І толькі нядаўна з дапамо-

гай прыхаджан, царкоўных улад і мясцовага калгаса “Рассвет” гэта ўнікальнае збуда-

распадам блока СЭУ, і цяпер мы можам купляць аўтобусы толькі за валюту, якой, на жаль, у нас няма. Патрэба ж рэспублікі — 1 700 аўтобусаў у год. Набыццё ж ліцэнзіі дазваляе скараціць тэрмін вытворчасці на некалькі гадоў. Для вырашэння пытання пасажыраперавозак у Беларусі прадугледжаны выпуск уласнага аўтобусага транспарту не толькі на МАЗе. Больш 1 000 машын для гэтых мэт будзе вырабляць Лідскі аўтамабільны завод, а таксама беларускае акцыянернае таварыства “Амкадор”.

НА ГРАНІЦЫ

ПЛЬВУЦЬ НАРКОТЫКІ

На кантрольна-прапускім пункце ў Кене на літоўска-беларускай граніцы быў затрыманы нехта Г., грамадзянін ЗША, які меў білет да Уладзівастока, ехаў у асобным купэ і вёз марыхуану. Усяго ў ліпені затрымана 77 такіх парушальнікаў, у жніўні — 111. Гэта пераважна грамадзяне з Кітая, Балівіі, Індыі, Афганістана. Яшчэ больш затрымана парушальнікаў, якія спрабавалі правесці зброю.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

У ЛЁЗНЕ, на Віцебшчыне, адзначылі 50-годдзе вызвалення горада і раёна з-пад нямецкай акупацыі. Самая сумная юбілейная навіна: да гэтага часу на дзве трэці не адноўлена даваенная колькасць насельніцтва Лёзненскага раёна.

ПРЫ ПРАКЛАДЦЫ траншэі пад будаўніцтва новага дома ў адным з жылых раёнаў Смалявіч рабочыя натрапілі на склад боепрыпасаў часоў апошняй вайны. Сапёры дасталі і абясшкодзілі 140 снарадаў, мін, гранат.

СЯРЭДНЯЯ зарплата ў Беларусі летась у студзені была 6,6 долара, а ў маі 1993 года ўзнілася да 20,1 долара. Сярод 13 былых рэспублік СССР мы ўладкаваліся на пятае месца. На 1 і 2 месцах па заробатнай плаце знаходзіцца Латвія і Эстонія.

АМАЛЬ 800 дзяцей з сямей мінчан жывуць у дзіцячых дамах і школах-інтэрнатах. Але толькі 10 працэнтаў з іх сіроты. Астатнія пры жывых бацьках не ведаюць бацькоўскай ласкі, бо не патрэбныя ім.

ЦЭНЫ на газ у Беларусі будуць расці і, па словах прэзідэнта Беларускага канцэрна па паліву і газіфікацыі Э.Таўпянца, да 1 студзеня 1994 года дасягнуць узроўню сусветных. Калі ў верасні за 1 тысяччу кубічных метраў газу жыхары рэспублікі плацілі 4 500 зэйскіх рублёў, то ў кастрычніку — ужо 15 300 рублёў.

БЕЛАРУСЬ прынялі ў “Інтэрпол”. Адбылося гэта на 105-й сесіі Генеральнай асамблеі гэтай арганізацыі, якая праходзіла ў Галандыі на востраве Аруба. Уступны ўзнос Беларусі склаў 61 тысяччу долараў ЗША.

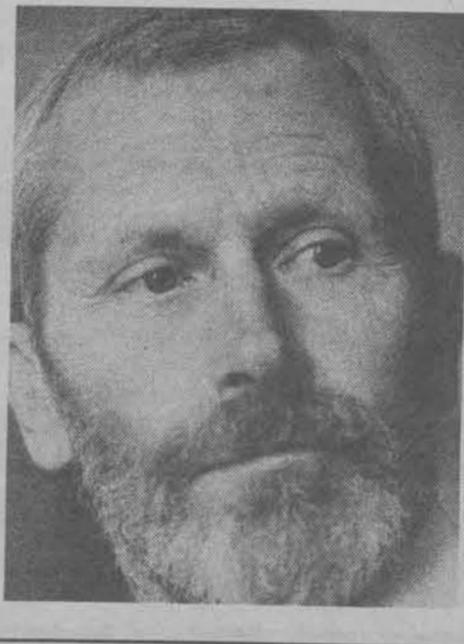
ДЭПУТАТЫ Чэрвеньскага гарадскога Савета падтрымалі ініцыятыву групы мясцовай інтэлігенцыі аб устаўленні мемарыяльнай дошкі на доме, у якім у гады вайны жыў вядомы кампазітар Мікола Равенскі. Створаны аргкамітэт па падрыхтоўцы гэтай падзеі, якая мае адбыцца на Дзяды.

ПАДЧАС крывавага кастрычніцкага падзеі ў Маскве загінула некалькі жыхароў Беларусі. Адзін з іх — генеральны дырэктар асацыяцыі “МОКА” Сяргей Монін, які быў забіты на вуліцы каля тэлекампаніі “Астанкіна”. Другі — палкоўнік Ключнікаў. Ён быў скошаны кулямі каля Белага дома. Абодва пахаваны ў Мінску.

ванне адноўлена. Засталося прывесці ў парадак унутранае ўбранне. НА ЗДЫМКУ: царква абарончага тыпу ў вёсцы Сынкавічы Зэльвенскага раёна пасля аднаўлення.

Валянцін ЗАНКОВІЧ:

І КАМЕНЬ ЗАІСКРЫЦЦА, КАЛІ ЯГО АДШЛІФАВАЦЬ

Што такое для апантанага чалавека пяцьдзсят шэсць гадоў? А нішто, капі ёсць сілы, планы, жаданне працаваць. І тым не менш, ішоў у майстэрню скульптара Валянціна Занковіча з цвёрдым перакананнем, што самае-самае ён ужо зрабіў, мэта дасягнута. Адзін пералік работ, якія прынеслі творцу сусветную славу, ставіць яго імя ў лік выдатных дзеячаў культуры нашага стагоддзя. Гэта ў першую чаргу мемарыяльны комплекс “Хатынь”, “Брэсцкая крэпасць-герой”, “Мінск — горад-герой”, дэкаратыўная скульптура “Арфей”... Куды ні паедзь, у які раён беларускай сталіцы ні загляні, паўсюль убачыш творы гэтага выдатнага майстра.

А маэстра мог бы і не адбыцца...
— Не паспеў я, як кажучу, нарадзіцца, не стала бацькі, — расказвае пра сябе Валянцін Паўлавіч. — Не ведаю дакладна, за што забралі майго тату, настаўніка з Вілейкі. Па адной з версій яго расстралялі ў Курапатах. Крыўдны ярлык “сын ворага народа” да мяне быў прыклеены на многія гады. Асабліва стараўся пастаянна нагадаць аб гэтым завуч школы, у якой я вучыўся.

— І, напэўна, гэта крыўда не дазволіла вам потым ствараць скульптуры-помнікі лідэраў бальшавіцкага рэжыму? — спытаўся я ў Валянціна Занковіча.
— Мне і на самай справе трэба было б выхаваць у сабе нейкую нянавісць да іх. Але як ні парадаксальна, толькі лепшай сваёй работай я лічу помнік... Леніну. На жаль, ён так і не быў устаноўлены ў Навагрудку: прыйшлі гады перабудовы.

— Што ж у ім адметнага?
— На думку спецыялістаў, усіх, хто бачыў гэты помнік, — атрымаўся жывы чалавек. Глядзіш на скульптуру, і ствараецца ўражанне, быццам бы Ленін (тут бяру, заўважце, яго ў якасці канкрэтнай асобы) вось-вось сядзе з пастамента, “зліецца” з намі, натоўпам, людзьмі, што некуды спяшаюцца, заклапочаны паўсядзённымі справамі.
— Але ж нельга без хвалявання глядзець і на “Хатынь”, і на іншыя вашы творы. Колькі эмоцый, нават слёз выклікаюць яны ў наведвальнікаў. Няўжо нешта ў іх недадумана, не ўвасоблена? Даруйце, не ведаю вашай першай значнай работы...

— З першай работы і пачнём, — кажа Валянцін Паўлавіч. — У пяцьдзсятых гады я паступіў у Беларускае політэхнічнае інстытут вучыцца на архітэктара. На чац-

вёртым курсе разам з сябрам па вучобе Алегам Стаховічам прынялі ўдзел ва Усесаюзным конкурсе скульптуры, прысвечаным пакарыцелю космасу. Конкурс праводзіўся інкогніта. І там наша работа атрымала добры водгук. Гэта мяне акрыпіла. Я зразумеў, што магу стварыць і нешта больш значнае.

Вось тут і пачаліся блуканні... па пакутах. Скончыў Валянцін Паўлавіч БПІ, пайшоў працаваць у “Мінскпраект”.

— І стаў хлопчыкам на пабягушках. Займаўся работай, якая ні мне, ні іншым не была, здаецца, патрэбна. Асабліва здзіўляла, што нікога тут не цікавілі і мае асабістыя задумы. Яшчэ цяжэй было прабіць нешта праз мастацкі савет. Не хачу сказаць, што ў яго ўваходзілі людзі, далёкія ад мастацтва. Але штосьці наватарскае яны сустракалі ў шыкі. Асабліва цяжка было прабіцца маладому творцу...

— Давайце, Валянцін Паўлавіч, вернемся да комплексу “Хатынь”. Вось вы кажаце, што маладому аўтару амаль немагчыма было стварыць нават простую работу. А вам даручылі такі грандыёзны помнік. Хіба не было больш масіўных?

— Яшчэ колькі! — кажа Валянцін Занковіч і працягвае: — Тут дапамог не выпадак, а мая настойлівасць. Пазнаёміўся я з конкурснымі работамі сваіх калег. І (не думайце, што хвалюся) прыйшоў да высновы: у мяне лепшая. Але ізноў — мастацкі савет. Бачу: не быць мне аўтарам. І тады адважыўся пайсці на прыём да самога Машэрава. А яму найвялікшы аўтарытэт не аўтарытэт, капі трэба, каб перамагла ісціна. Зацвердзілі мой праект.

Многім мая настэрнасць не спадабалася. Стаў ляпіць дэталі комплексу. Тут і пайшлі ставіць палкі ў колы. Стварыў фігуру Камінскага. Бачу, штосьці ў ёй не тое: нада высока трымае ў руках стары мёртвага сына. Кажу на мастацкім савете: трэба перарабіць. І зноў колькі нерваў сапсаваў, пакуль атрымаў дазвол. А пасля прыйшлося яшчэ звярнуцца да Машэрава. Ужо гатовы быў праект “Хатыні”. Але мне здолося, нечага жалобна-ўрачыцкага не хапае. Прыйшла думка

ўвесці званы. Тады ўжо катэгорычна супраць выступілі і члены ўрада Беларусі: “Ты тут не сунь рэлігію”. І ўжо каторы раз дапамог Пётр Міронавіч.

Хаця, лічыць Занковіч, многія дэталі комплексу можна было б і лепш зрабіць.

Кантакты з Машэравым, якога Валянцін Паўлавіч лічыць чужоўным чалавекам, усталяваліся і добрыя, і моцныя. Занковіч скончыў яшчэ і Беларускае тэатральна-мастацкае інстытут, атрымаў спецыяльнасць скульптара. Неяк выклікаў яго Пётр Машэраў і падаў ідэю стварыць грандыёзны мемарыял-помнік Беларусі-партызанцы. І Валянцін Паўлавіч горача ўзяўся за гэту працу. З’явіліся эскізы, фрагменты.

— А ўстанавіць помнік, — тлумачыць скульптар, — планавалася ў сталічным мікрараёне Усход. На жаль, Пятра Міронавіча хутка не стала. Не здзеіснілася пакуль яго задума. Работа прыпынілася.

... Тэлефонны званок перабіў нашу гутарку. Пакуль Валянцін Паўлавіч некаму штосьці даводзіў, я агледзеў яго майстэрню. Пакой даволі вялікі. Да высокай столі на стэлажах — скульптуры, планшэты, эскізы, рыштунак: стамескі, кавадла, цёсчкі. Бачна: рукі гаспадары добра ведаюць і слясарную, і іншую працу.

— А яшчэ, — паказаў на пластылін Валянцін Паўлавіч, скончыўшы размову, — як таму вучню, трэба ўмець і ляпіць.

— У вачах скульптара вясёлыя іскрыўкі. Але час ідзе. Хочацца даведацца пра яго як мага больш. Жарты — потым. Хаця, пры чым тут жарты? На самай справе: і ляпіць, і выразаць, і высякаць, і паць... Усё патрэбна скульптару. Тут дробязей няма.

Звярнуў увагу на злеплены макет. Спытаў, што гэта. Яшчэ адна задума, яшчэ адна работа, якая, на жаль, ужо ніколі не пабачыць свет.

— Гэты мемарыяльны комплекс планавалася ўстанавіць на Цэнтральнай (цяпер Кастрычніцкай) плошчы Мінска, — гаворыць Валянцін Паўлавіч. — Па першапачатковай задуме комплекс павінен быў бы называцца прыкладна так: “Беларусь.

Рэвалюцыя ад 17-га года да нашых дзён”. У працэсе работы ўзнікла жаданне паказаць гісторыю рэспублікі яшчэ з больш далёкіх часоў. Таму на макеце бачу сцэны з паўстання Каліноўскага.

— Стаўшы “свабодным скульптарам”, я нібы развязаў сабе рукі, — кажа Валянцін Занковіч. — Не залежу ад мастацкага савета, ствараю работы, даўно задуманыя, выпакутаваныя. Гэта прыносіць мне задавальненне. У першую чаргу — маральнае. Таму і працуюцца лёгка.

— Тады, калі не сакрэт, падзяліцеся творчымі планами, — прашу я Валянціна Паўлавіча.

Ён устае з-за стала і падводзіць да эскіза-фатаграфіі, пачынае тлумачыць:

— Гапоўны з іх — мемарыяльны помнік-комплекс “Курапаты”. Хачу пакінуць памяць і па сваім бацьку, і па многіх тысяч іншых людзей, якія бязвінна загінулі ў гады сталінскіх, бальшавіцкіх рэпрэсій. Каб нашы нашчадкі ніколі не забылі гэту трагедыю.

Другая праца — помнік Скарыне. Вось зрабіў некалькі макетаў.

— І калі мы ўбачым помнік? — пытаюся ў скульптара.

— Эскізы помніка Скарыне прадстаўлены на конкурс. Няхай камісія вырашае. Складаней з “Курапатамі”. Як гэта ні парадаксальна, але лёс маёй работы сёння залежыць... ад Масквы. Там пакуль не хочучь прызнаць, што былі Курапаты. Хаця гэта і даказана. Але калі б і не было канкрэтнага месца Курапаты, былі іншыя, дзе пакутавалі бязвінныя людзі, а іх не трэба забываць.

У канцы гутаркі ў мяне ўзнікла яшчэ адно пытанне. У майстэрні я раптам убачыў некалькі бюстаў. У адзін з іх я літаральна ўтаропіўся: на мяне глядзеў добра знаёмы некалі чалавек — Валерый Мікуліч. Некалькі гадоў запар працаваў мы на прыборабудуўнічым заводзе ў Мінску. Потым Валерый стаў падмацацца па партыйнай службовай лесвіцы. Але заўчасная смерць напаткала гэтага чалавека.

Яшчэ адзін бюст — асобы, якая ў партыйнай іерархіі стаяла намянога вышэй за Мікуліча.

Што гэта: адыход ад маральных перакананняў, здрада самому сабе — ствараць работы па асабістому заказу?

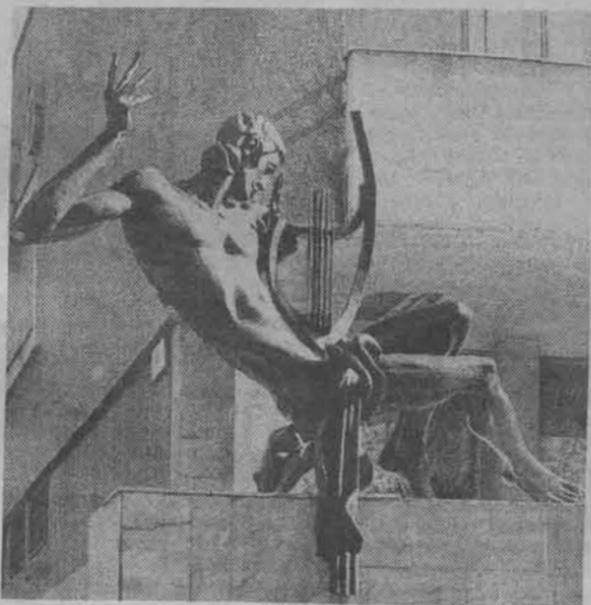
Пытанне я так і не задаў, але адказ на яго знайшоў у скаргах Занковіча на штодзённае нялёгкае жыццё. Што рабіць, калі скульптар не можа дазволіць сабе нават уключыць у майстэрню ўсе лямпы, калі тут пануе, як кажучу, сабачы холад, калі за арэнду гэтага памяшкання трэба заплаціць немалыя грошы.

Кожны з тых бюстаў — твор мастацтва. Выкананы на добрым узроўні. Не, Валянцін Занковіч не здраджвае сабе, не халтурчыць. Ён — маэстра, заслужаны і ўсімі прызнаны. Але ён і чалавек, які жыве ў гэтым свеце і ў гэтым часе. Гэта скульптура можа атрымацца ідэальнай. І то адна з многіх.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: работы Валянціна ЗАНКОВІЧА “Арфей” [скульптура ўстаноўлена каля ўваходу ў Мінскае музычнае вучылішча] і “Бег” [гэта скульптурная кампазіцыя была прымеркавана да Алімпійскіх гульняў 1980-га года і ўстаноўлена на гадоўным стадыёне Рэспублікі Беларусь “Дынама”].

Фота Віктара СТАВЕРА.

50 ГАДОЎ НАЗАД

БЫЎ ТАКІ ЧАСОПІС "ПОКЛІЧ"

Споўнілася 50 гадоў з дня выхаду ў свет першага нумара беларускага школьнага часопіса "Покліч". Выдавала яго Беларуска-настаўніцкая семінарыя ў Навагрудку.

У гэтыя юбілейныя дні мне захацелася пагартваць той першы нумар "Покліча", які выйшаў з друку ў верасні 1943 года. На жаль, цяпер семінарыі, ліцэі, школы ў нас у Беларусі такіх выданняў не маюць.

Адкрываўся часопіс артыкулам дырэктары семінарыі, якая паведамляла, што "выданьне школьнага квартальнага ча-

сopісу "Покліч" Беларускай настаўніцкай Семінарыі ў Навагрудку з'яўляецца вынікам дзейнасці літаратурнага гуртка семінарыі. Родная школа абудзіла юнацкія душы і накіравала моладзь да родных духоўных вартасцяў свайго народу".

На наступных старонках часопіса змешчаны вершы вучняў 1-2 класаў семінарыі І.Куліцкай, У.Лойкі, Т.Гладкай, Г.Бузук, І.Макарэвіч і іншых хлопцаў і дзяўчат. Ці жывуць зараз гэтыя паэты, цяжка адказаць. Але вершы,

якія былі надрукаваны ў першым нумары часопіса, проста ўражваюць сваім нацыянальным каларытам, любоўю да Беларусі, яе прыроды, помнікаў і людзей.

Змешчаны на старонках "Покліча" і апавяданні, абразкі, замалёўкі, фельетоны. Асабліва прыцягвае ўвагу рэферат, які быў прачытаны на акадэміі ў семінарыі "Францішак Багушэвіч на шляху беларускай літаратуры".

У першым нумары "Покліча" прыцягваюць увагу артыкулы А.Валюсіка "Памяці дырэктара

Я.Цеханоўскага" і "Зачараванае кола" — успаміны з жыцця Навагрудскай беларускай гімназіі.

Цікава чытаецца ў часопісе і "Хроніка". З яе можна даведацца, чым займаліся ў вольны час семінарысты, а захапленні ў іх былі самыя разнастайныя. Гэта і малебен, прысвечаны свята 25 Сакавіка, і красамойныя конкурсы на тэмы: "Жыве Беларусь", "Праз працу да будучыні", "Над Нёманам", "На родных гонях", "Гаспадарка Беларусі", "За славу і волю", гэта і літаратурныя ве-

чары, прысвечаныя Ф.Багушэвічу, К.Каліноўскаму, К.Каванцу, гэта і спарборніцтва па лёгкай атлетыцы, і наведанне выставы мастака Рамашкевіча, і г.д.

На апошніх старонках часопіса змешчаны "Куток гумару і разрывак". Вось адна са смяшляк "Покліча":

— Якое стварэнне самае наймудрэйшае?

— Рыба.

— Чаму?

— Бо заўсёды маўчыць.

Надрукаваны ў часопісе таксама спісы выдатнікаў, лепшых спартсменаў і іншыя звесткі з вучэбнага працэсу настаўніцкай семінарыі.

Сяргей ЧЫГРЫН.

Танцы паставіла кіраўніца харэаграфічнага гуртка настаўніца нямецкай мовы Эла Генрыхайна (прозвішча не памятаю). Паспех з пастаноўкі "У чырвоным млыне" быў велізарны! Слава аб дзейнасці нашай гімназіі дайшла да Рыгі. Міністрам асветы ў той час быў народны паэт Латвіі Ян Райніс, вялікі прыхільнік беларускай і беларускай культуры. Ён запрасіў наш калектыў выступіць у Рызе. У зімовыя канікулы ў 1923 годзе на сцэне Латвійскага нацыянальнага тэатра мы паставілі спектакль Купалаўскай "Паўлінкі" і далі канцэрт з беларускіх і латышскіх народных песень. На спектаклі прысутнічаў сам Ян Райніс і некаторае вышэйшае начальства з латвійскага ўрада. Пасля канцэрта Ян Райніс разам з усім нашым калектывам сфатаграфаваліся на сцэне тэатра (арыгінал гэтага фота знаходзіцца ў музеі імя Я. Купалы).

Аднак наша дзейнасць не даспадобы прыйшла, як і польскім панам у Гродне, буржуазным латышскім нацыяналістам. Рэакцыйныя колы ўзялі верх у латышскім урадзе. Змянілі Яна Райніса з пасады міністра асветы. Пачаліся выскісы сярод настаўнікаў беларускіх школ і гімназіі, а пасля арышты. Прычэпіліся да знойдзеных у школах этнаграфічнай карты і падручніка па географіі Аркадзія Смоліча і ў выніку на лаўку падсудных села 8 настаўнікаў, у тым ліку дырэктар гімназіі Ян Красоўскі і я. Мы абвінавачваліся "в преступном сообществе с целью отторжения части Латвии и присоединения ее к соседнему государству" (з акта абвінавачвання). Праўда, да суда нас выпусцілі з турмы пад залог, але знялі з работы. 8 месяцаў я была без працы, гападала. Вясной 1925 года тры дні адбываўся судовы працэс. Паказанні многалікіх сведкаў разбіліся, і суд вымушаны быў апраўдаць нас. Аднак на другі дзень пасля суда я атрымала загад у 12-ці дзённы тэрмін пакінуць межы Латвіі. Ніякія захады Таварыства "Бацькаўшчына", ні бацькоўскага камітэта гімназіі, ні калектыўнае выступленне саміх вучняў гімназіі не дабіліся хаця б адтэрміноўкі маёй высылкі. Атрымаўшы ў Савецкім пасольстве візу і грашовую дапамогу, 20 мая 1925 году я ўпершыню прыехала ў савецкі Мінск.

Працуючы ў якасці асістэнта пры кафедры беларусказнаўства Акадэміі сельскай гаспадаркі ў Горках, я змагла стварыць толькі два харавыя калектывы — студэнцкі а капэльны хор і невялічкі вакальны ансамбль з навукоўцаў. Ніякага музычнага інструмента там не было, і ўсе парты трэ' было разучваць са свайго голасу. Дапамагалі мне ў гэтай справе Леаніла Чарняўская-Гарэцкая, Кіслякова-

КУПАЛАЎСКАЯ "ПАЎЛІНКА" У МАІМ ЖЫЦЦІ

Галубоўская, Ганчарык і іншыя жонкі прафесараў.

З восені 1932 года я працавала настаўніцай "Первой образцовой школы" ў Маскве. Задумалі мы наладзіць у школе інтэрнацыянальны вечар. Кожны класны кіраўнік павінен быў са сваім класам падрыхтаваць праграму з творчасці якой-небудзь нацыянальнасці Савецкага Саюза. Я, рэч вядомая, узяла на сябе беларускую праграму. Але што ты зробіш з адзінаццацігадовамі пяцікласнікамі? Не паставіш жа з імі "Паўлінку". І я зрабіла немудрагелістую інсцэніроўку верша Якуба Коласа "На адзіноце", дзе, апроч таго, чытае ад аўтара, на сцэне было двое выканаўцаў: маці і малы сын. Надзіва хутка і добра аўладалі мае "акторы" чыстай беларускай мовай. Дзеці не дзе раздалі былі прасніцу, нават з кудзелья, калаўрот, карасінавую ляльку. На шастку павесілі два кажущы аўчынай наверх, сцяну завесілі прыгожай тканінай з беларускім арнамантам. Апрача гэтага інсцэніроўкі, праспявалі на два галасы тры беларускія народныя песні і ў канцы — танец "Шастак" пад песню заместа музыкі. З усіх выступленняў публіцы спадабалася наша і цыганскія танцы. На вечары прысутнічалі рэжысёр маскоўскага ТЮЗа і пару актараў. Рэжысёр падшоў да мяне, пахваліў усю нашу праграму і... запрапанаваў мне перайсці на працу ў ТЮЗ. Я была збынтэжылася ад гэтай прапановы і сказала, што я не маю прафесіянальнай тэатральнай адукацыі, а таму не магу прыняць яго прапановы.

Летам 1947 года сямейныя абставіны змусілі мяне пакінуць Маскву і пераехаць да адзінокай маткі ў родны Будслаў. З першых дзён працы ў школе я пачала падбіраць галасы для хору і рыхтаваць пастаноўку "Паўлінкі". Хаця ў Будславе быў клуб, але яго загадчык не маваедама чым займаўся, толькі клуб з дня ў дзень быў на замку. Рэпетыцыі хору адбываліся ў маёй хаце. Карасіны ў той паспяваенны час выдавалі настаўнікам па 2 літры на месяц. Сшыткі я правярала пры капціцы, а карасіну зберагала на спеўкі. Збіраліся чалавек да 40 харыстаў звычайна а гадзіне 10 вечара і разыходзіліся за поўнач. Што тварылася ў маёй хаце пасля спевак! Поўна шалупіння сланечнікаў, гарох, рознае смецце, паабрывааныя кукі паперы адвучнёўскіх сшыткаў на цыгаркі... Пасля поўначы, калі ўсе ўжо разыходзіліся, мы з мамай адкрывалі вокны, падмя-

талі, мылі падлогу. І ніхто не здагадаўся нам дапамагчы ў гэтым. Я сказала харыстам, што калі яны будуць акуратна прыходзіць на спеўкі, то я ручаюся праз два гады вывесці іх на рэспубліканскі агляд сельскай самадзейнасці. А выйшла так, што мы туды трапілі праз паўгода. Праз пару месяцаў у будслаўскім клубе мы паставілі "Паўлінку" і канцэрт. Чуткі аб гэтым дайшлі да вобласці. Аднойчы ў час спеўкі ў маёй хаце пазвіўся дырэктар Маладзечанскага абласнога Дома народнай культуры. Моўчкі праслухаўшы нашыя песні, ён выехаў, а праз некалькі дзён нас выклікалі на абласны агляд самадзейнасці.

Першая двухгалосная песня пад акордэон "Мы беларусы", з якой па традыцыі пачынаў кожны харавы калектыў, члены журы выслушалі спакойна. Але як пачалі без інструмента спяваць "Ой, пайду я лугам, лугам" у гарманізацыі кампазітара Рагоўскага, члены журы захваліліся — то, нахіляючыся адзін да другога, усхвалявана шапталі, то зноў уважна слухалі. Пабачыўшы гэта, загадчыца Крывіцкага аддзела культуры, струхлела ад страху, думаючы, што збыліліся. Тым больш, калі да яе вуха даляцелі ціхі гутаркі з публікі: "Ай, бедныя, збіліся, не разам усе пачалі, кожны пая свае словы асобна". Аказваецца, члены журы былі здзіўлены, што наш хор сельскай самадзейнасці а капэльны, бо тады, у пачатку 1948 года, ва ўсёй рэспубліцы былі толькі двухгалосныя хоры ў суправаджэнні баянаў ці акордэонаў. Мы праспявалі некалькі песень, і нам тут жа абвясцілі, што пакідаюць нас на заключны канцэрт. Чацвёра сутак мы чакалі ў Маладзечна заключнага канцэрта. Мне то далі выгоды начлег, а мае харысты размяшчаліся ў той жа зале, дзе адбываўся агляд. Да поўначы прыходзілі музыкальна-вакальныя нумары, а пасля да гадзіны 4-й раніцы спектаклі. Пакуль мае харысты пассоўваюць крэслы і ўлягуцца на іх, пакуль самкнуць у дрымоце вочы, у 5.30 раніцы прыходзяць прыбіральшчыцы, падываюць харыстаў. На заключны канцэрт прыехалі з Мінска начальства з Міністэрства культуры, артысты опернага тэатра. Мы чакаем свайго выступлення ў канцы 1-й часткі канцэрта. Мае харысты соўгаюцца, як тручаныя мухі, расхварэліся — у каго галава баліць, у каго жывот, горла. "Нічога не выйдзе ў нас, — кажучы мне, — правалімся!" Я і сама ў страху. Што рабіць? Рап-

Паўліна МЯДЗЁЛКА

там успомніла, што, праходзячы міма аптэкі, я зайшла туды, купіла два пакецікі таблетаў кафеіна. Падыходжу да аднаго: "На, глытай!" — "Ад чаго?" — "Ад галавы!" Да другога: "Глытай — ад горла". Трэцяму: "Ад жывата!" Некарміла ўсіх кафеінам, і праз хвалін 5-10 пасвятлелі ў спевакоў вочы, паўзнімаліся галовы. Для большай бадзёрасці я хлопцам салёненымі анекдотамі раскажу, дзяўчат стараюся развесіляць. А тым часам харысты нашых канкурэнтаў з пастаўскага хору, чакаючы сваёй чаргі ў пачатку 2-й часткі канцэрта, прытуліліся адзін да аднаго і спакойна драмалі. І вось каманда: "Будслаў, на сцену!" І што ты скажаш! — праспявалі з такім удзімам, як ніколі. Як кажучы, "без сучка і задоринки". Кафеін памог! А пастаўскі хор у 60 чалавек з 4-ма баянамі (двухгалосы) ужо ў канцы першай песні раз'ехаўся хто куды, а другую песню "Соловьи, соловьи, не будите солдат" прыйшлося абарваць на першай строфе. Выходзіць са сцэны капітан-кіраўнік хору. Шчокі палаюць чырванню, пад вачыма сіняя кругі.

— Глоткі праспалі, сукіны сыны! — крычыць у роспачы.

— А вы дзе былі? — пытаюся. — Круціліся каля начальства і пакінулі сваіх людзей без дагляду.

Так мы атрымалі першую прэмію на абласным аглядзе, а неўзабаве нас паслалі на рэспубліканскі агляд у Мінск.

Так пачалася дзейнасць нашага драматычнага і харавога гуртка ў Будславе. З месяца ў месяц пашыраўся і ўдасканальваўся наш рэпертуар. З пастаноўкай купалаўскай "Паўлінкі" і "Хто смяецца апошнім" Кандрата Крапівы мы выязджалі ў Маладзечна. З канцэртамі выязджалі ў Даўгінава, Докшыцы, Мільчу і інш. Аднойчы нас выклікалі з канцэртаў у Дзень Чырвонай Арміі ў Маладзечна. За дзень у мітусні мае харысты не паспелі паабедваць, а пасля канцэрта сталовыя былі ўжо закрытыя. Мы вырашылі паесці на вакзале ў рэстаране. Саставілі сталы, кожны на свае грошы заказаў сабе вячэру, а я за эканомлення грошы дазволіла хлопцам выпіць па чарцы белай, а дзяўчатам — віна. Прагнаўшы першы голад, зацягнулі песню. Тады я рассядзіла іх па галасах, устала за стала, пачала дырыгаваць. І тут мы далі другі канцэрт. З усяго вакзала набралася паўносьненка публікі. А калі мы скончылі чарговы нумар нашай праграмы, падышоў да мяне

якісь пажылы палкоўнік:

— Мамаша, пазволь мне расцеловаць тебя! — сказаў і, абняўшы мяне, пачаў цаляваць. Шчаслівейшага за мяне чалавека ў свеце не было тады.

Апрача беларускіх народных песень у апрацоўцы кампазітараў, былі ў нашым рэпертуары сучасныя савецкія, рускія песні, украінскія, чэшскія народныя, польскія з рэпертуару "Мазовше", а з класікаў — Манюшка, Расіні (хор швейцарцаў з оп. "Вільгельм Тэль") і інш.

Са школьным драматычным гуртком ставілася "Пінская шляхта" Дуніна-Марцінкевіча, "Белеет парус одинокий" Катаева. У гэтым апошнім спектаклі запамятаўся адзін момант: школьная сцэна маленькая, цесная, на якой нельга было правесці масавыя сцэны. І я надумалася сцэну мітыngu перанесці ў глядзельную залу. Паміж публікі размясціла ў розных месцах сваіх юных актараў, якія павінны былі падаваць рэплікі прамоўцу-матросу. Публіка не была папярэджана пра гэта і з хваляваннем сачыла за падзеямі. Але вось праз уваходныя дзверы ўрываюцца паліцэйскія, якія імкнуцца злавіць матроса. Бацьконы мае! Што тут пачалося тварыцца з публікай! Адны пачалі хаваць матроса, дапамагаць яму ўцячы, другія накінуліся на паліцэйскіх і пачалі іх так дубасіць, што мне прыйшлося ўмяшчацца і абараніць бедных хлопцаў, каб іх зусім не пакалечылі. Я не спадзявалася на такую жывую рэакцыю публікі.

Нельга не сказаць і аб тых клопатах, згрызотах і непакоі, якія зваліліся на мяне ад тых маіх хлопцаў-харыстаў і актараў, што лічылі патрэбным "для храбрасці" перад выступленнем прамачыць горла. Колькі дывалася пабегаць па хатах, шукаючы, дзе хавацца ад мяне з бутэлькай такіх аматараў паласкаць горла. Было і такое, што адной рукой уцяпіўшыся ў кудль, другой хляпала па шчоках такога аматара. Аднак не крыўдзіліся за гэта на мяне.

— Біце, біце мяне. Вы, як родная маці, б'еце.

Калі ж з гадамі сапсавалася мае правае вуха і перастала чуць, я змушана была спыніць працу з хорам, бо з адным вухам нельга кіраваць хорам. Тады я пачала чытаць лекцыі ў клубе і ў школе аб музыкальным мастацтве — як трэба слухаць і разумець музыку, ілюструючы сваю гутарку праіграваннем пласцінак класічнай музыкі.

Такім чынам, з купалаўскай "Паўлінкі" пачалася мая дзейнасць на фронце беларускай культуры. "Паўлінка" натхняла мяне, "Паўлінка" пры-набліжала да культурнай дзейнасці людзей, пашырала іх круг.

Публікацыя падрыхтавана Язэпам ЯНУШКЕВІЧАМ.

НАШЫ СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

У МАЛАДЫХ ЗЛУЧАНЫХ ШТАТАХ

У 1776 годзе трынаццаць англійскіх калоній у Паўночнай Амерыцы аб'явілі сябе незалежнымі Злучанымі Штатамі. Сем гадоў яны ваявалі супраць войск англійскага караля, пакуль не дабіліся перамогі.

Пра маладую дзяржаву ў Еўропе ведалі нямнога. Адным з першых п'сьменнікаў, якія расказалі сваім еўрапейскім землякам пра ЗША, быў выхадзец з нашых мясцін Юльян Нямцэвіч, вядомы дзеяч эпохі Асветы ў Рэчы Паспалітай — дзяржаве, якая аб'ядноўвала Польшчу і Вялікае Княства Літоўскае.

Цяперашні раз'езд Скокі па дарозе ад Брэста на Высокае названы па аднайменнаму маёнтку, у якім 16 лютага (па новаму стылю) 1757 года нарадзіўся ў сям'і беднага шляхціца Юльян Нямцэвіч.

Ю.Нямцэвіч вучыўся ў Варшаве, а затым прыняў актыўны ўдзел у палітычным жыцці ў краіне. Ён пісаў п'есы, у якіх крытыкаваў своекарысліваць рэакцыйнай шляхты, якая працівілася палітычным рэформам, выдаваў першую палітычную газету ў Рэчы Паспалітай.

У час паўстання 1794 года, якое ўзначаліў Тадэвуш Касцюшка — таксама ўраджэнец Брэстчыны і яго сваяк, Ю.Нямцэвіч быў начальнікам канцылярна-правадзінскага рэвалюцыйнага руху.

Паўстанцы былі разбіты ўшчэнт пад Мацэвіцамі. Царскія войскі ўзялі ў палон і раненых Т.Касцюшку і Ю.Нямцэвіча, многіх генералаў і вышэйшых афіцэраў, сярод якіх быў ураджэнец Пінскага павета Ю.Копець.

Два гады правёў Ю.Нямцэвіч у Петрапаўлаўскай крэпасці, пакуль Павел I не вызваліў яго ў ліку іншых кіраўнікоў паўстання. У свой час Т.Касцюшка добраахвотнікам прымаў удзел у вайне за незалежнасць у Паўночнай Амерыцы. Таму ён разам з Ю.Нямцэвічам прыняў запрашэнне сваіх баявых саратнікаў пераехаць у маладую дзяржаву Злучаных Штатаў Амерыкі.

Прыняў герояў паўстання 1794 года там добра. Ю.Нямцэвіча выбралі ў члены Амерыканскага філасофскага таварыства. Потым праз яго таварыства наладзіла сувязі з Віленскім універсітэтам і атрымала некаторыя рускія і польскія кнігі. Кіраўнік таварыства вядомы дэмакрат Т.Джэферсан здружыўся з нашым земляком і дапамагаў яму абжыцца на новым месцы. Пазнаёміўся Ю.Нямцэвіч і з былым галоўнакамандуючым амерыканскай арміі ў час вайны за незалежнасць і першым прэзідэнтам ЗША Дж. Вашынгтанам.

Ю.Нямцэвіч любіў падарожнічаць. У маладосці ён аб'ездзіў Беларусь і Украіну і шэраг краін Еўропы. Цяпер ён наведваў розныя штаты ЗША ад Вірджыні на поўдні да Мэйна на поўначы. Добра адчуваўся наш земляк аб дэмакратыі ў краіне, але адзначаў, што рэальную ўладу ў ЗША мелі багаці. У штаце Нью-Йорк Ю.Нямцэвіч бацьку засілле багатых землеўладальнікаў, якія ў час выбараў распараджаліся па сваёй волі галасамі сваіх арандатараў. Са спачуваннем падарожнік паставіўся да негрыянскіх нявольнікаў і карзанных жыхароў кантынента — індзейцаў.

У сваіх дарожных нататках Ю.Нямцэвіч пакінуў маляўнічыя апісанні жніцця амерыканскіх гарадоў, паселішчаў, карцін прыроды. Ён пабываў ля вадаспада Ніагара на рацэ Святога Лаўрэнція. Захаваўся яго расказ пра старэйшую навучальную ўстанову ў

краіне — Гарвардскі універсітэт.

Восем гадоў правёў Ю.Нямцэвіч у ЗША. Вярнуўшыся ў Еўропу, ён працягваў займацца літаратурнай дзейнасцю, двойчы пабываў у родных мясцінах — Брэсце і Скоках, а таксама ў Панямонні і Палессі, якія падрабязна апісаў у сваёй кнізе "Гістарычныя падарожжы".

Ён так тлумачыў мэту сваіх падарожжаў па Беларусі: "Няхай іншыя адраўляюцца ў пахучую і ўпрыгожаную цудоўнымі творами мастацтва Аўзонію (Італію. — В.Г.), няхай наведваюць раскошныя Парыжы і багатыя Лонданы, я ж іду паглыбляцца ў літоўскія (у значэнні "беларускія". — В.Г.) бары, якія, можа быць, не такія ўжо і прыемныя, цікавыя, але жыва мяне кранаюць, таму што з'яўляюцца часткай маёй, доўгі час слаўнай і доўгі час няшчаснай айчыны."

Сорамна было ў сталым узросце далей адкладаць маё падарожжа па правінцыі, у якой і я сам, і продкі мае на свет з'явіліся, а што яшчэ больш важна, па краі, які не ступае Польскаму краю ў военачальніках, грамадскіх дзеячах, вучоных..."

Ю.Нямцэвіч ехаў па родных дарогах і бацьку, які сялян прымушала добраўпарадкаваць іх нават у святы. Па дарозе з Ружан у Бярозу ён запісаў: "Хаця быў нядзеля, сяняне пад прымусам працавалі ля дарогі і, што самае дзіўнае, у ліпені саджалі па абодвух баках сосны".

Падарожнік апісаў заняўдзаны замак у Брэсце, пацэп даследчыка-натураліста Марціна Радзівіла (1705—1781) у Чарнаўчыцах, руіны замка Забег (цяпер Жабар), Янова (цяпер Іванава). Пінск п'сьменнік ахарактарызаваў так: "Не толькі ў нашым краі, але і ў іншых мала такіх зручных для гандлю пунктаў, як Пінск". У горадзе стаяў замак, абкружаны высокім земляным валам. Другі замак, які належаў князям Вішнявецкім, знаходзіўся ў гарадскім прадмесці Лешч. Незадвога да падарожжа Ю.Нямцэвіча (1819 год) ён быў разбураны. Захавалася толькі дзве вежы.

Непадалёку ад Пінска п'сьменнік наведваў маёнтак Заполле, у якім убацьчы рэшткі другога замка Вішнявецкіх. Іх абкружалі высокія ліпы і выдатны дубовы гай.

Вялікую папулярнасць атрымаў напісаны Ю.Нямцэвічам зборнік песень аб гераічным мінулым народаў Рэчы Паспалітай, які аказаў вялікі ўплыў на грамадзянскую пазію аднаго з кіраўнікоў Паўночнага таварыства дэкабрыстаў К.Рылеева.

К.Рылееву пісаў Ю.Нямцэвіч: "Ваши "Гістарычныя песні" былі для мяне выдатным узорам. (...) Вы на працягу жыцця свайго, як Ціртэй, высокімі песнямі абуджалі ў сэрцах суграмадзян любоў да айчыны, руплівасць да грамадскага добрабыту, стараннасць да гонару народнага і іншыя высакародныя пачуцці".

У час вызваленчага паўстання супраць самадзяржаўя 1830—1831 гадоў Ю.Нямцэвіч увайшоў у састаў "Часовага ўрада" паўстанцаў. Памёр у Парыжы 21 мая (новага стылю) 1841 года.

Творы п'сьменніка аб яго падарожжах і па родных краях, і па Паўночнай Амерыцы ўяўляюць гістарычную цікавасць і для сённяшняга чытача, а ўрыўкі з гэтых твораў запсугоўваюць перавыдання.

Валянцін ГРЫЦКЕВІЧ.

Ціртэй — старажытнагрэчаскі пазт VII стагоддзя да нашай эры, які ўстаўляў доблесць сваіх суайчывнікаў, што выступаў на абарону радзімы.

Віцебск.

Фота А. ВАЛЯНЦІНАВА.

"Я застаўся тым жа нацыянальным дэмакратам..."

Мои антимосковские установки стояли в тесной связи с украинophilством. Белорусский нацдемократизм, начиная с 1905 года, плелся за украинским нацдемократизмом и старался ему подражать по мере возможности. Еще перед войной "Наша нива" выписывала собрание сочинений Т.Шевченко и распространяла их по Белоруссии, сея среди своих читателей украинophilские настроения. Белорусские поэты нашенивской эпохи находились под сильным влиянием украинской литературы вообще, но будучи сравнительно более отсталыми, только после революции начали искать других тем, кроме воспевания "бедной сторонки" в самых жалостных тонах; тогда когда украинцы печатали уже свои повести, романы и сценические произведения, белорусы довольствовались переводами украинских балаганных произведений Крапивницкого.

Как по направлению литературы, так и по направлению политическому белорусы далеко отстали от украинцев, но старались их нагнать и во всем им подражать. Через украинскую литературу пересаживались все время антимосковские настроения на Белоруссию как привходящий элемент при борьбе белорусских крестьян с польским нашествием. Базировались эти настроения на исторических обидях, совершенных когда-то господствующими классами московского боярства украинской и белорусской шляхте, т.е. господствовавшему на Украине и Белоруссии чуждому трудящимся массам классу. Ядром с этим разжигалась зависть культурно отсталых украинцев и белорусов к более культурно развитой РСФСР и велась пропаганда, умалявшая культурное значение и огромные приятательные свойства (ее) как экономического центра.

Антимосковские установки в среде белорусских нацдемов, насколько мне известно, сводились к умалению русской культуры по сравнению с западной, к доказательству, что русская культура ассимилировала много украинского и белорусского, что, таким образом, она не является оригинальной, что развитие русской культуры является следствием ее доминирующего экономического положения, а не особенностей, высших способностей русских. Наоборот, белорусский национальный демократизм проповедовал, что русские благодаря своей помеси с финнами и монголами склонны к нигилизму и деспотизму.

В этом направлении проходило влияние на молодежь. К моей дочке, студентке БГУ, приходили иногда другие студенты — помню фамилии Сологуба и Солоневича. Я несколько раз бедал или ужинал в их присутствии, заводил с ними беседу о литературе, поэзии и на текущие моменты. Сологубу я рекомендовал в его поэтическом творчестве искать народные, крестьянско-кулацкие мотивы, заключенные в народных песнях, для ознакомления я давал ему прочесть "Белорусские песни" из собрания Бессонова. Ставя выше западноевропейскую буржуазную литературу над подробной же русской, я рекомендовал читать Анатоля Франса, Ибсена, Кипплинга.

По текущему моменту злободневной темой в студенческой среде являлась материалистическая философия. Я отрицал некоторые материалистические положения, противопоставляя идеалистическим и одновременно высказывал свои сомнения в полезности уничтожения кулаков как класса.

Однажды Лесик пригласил меня от имени сестры жены Громьки в гости к себе на квартиру, по поводу ее дня рождения. Придя к Лесику, я застал и Купалу и несколько человек молодежи, мне незнакомой. Между ними был Улащик. Пили чай, потом танцевали. Это был, как потом оказалось, вечер, устроенный преднамеренно

для сближения старых и молодых национал-демократов. Произошло это в начале 1929 г. В конце танцев кто-то, кажется, Купала, подал мне книгу "Шляхам жыцця" — собрание стихов Купалы для прочтения вслух некоторых его произведений нашенивской эпохи. Я прочитал. Беседа не клеилась. Одни чуждались других, и мы рано разошлись. Были ли еще подобные вечера и кому принадлежала инициатива подобного вечера — этого я не знаю.

ЦК КРАЕВЕДЕНИЯ

И ЕГО ОРГАН "НАШ КРАЙ"

Лично по поручению ЦБК дважды читал лекции в БГУ для студентов-краеведов. Первый раз в 1928 г. на тему "Краеведение музейного строительства", второй раз в 1929 — "Схемы и здания краеведческих музеев". В обеих лекциях я указывал на специфические белорусские материалы, особенно из области гуманистической, рекомендуя моим слушателям поспешить к собиранию быстро исчезающего из быта этнографического материала и сохранить его для будущего в краеведческих музеях. Конспекты лекции я предварительно давал на обсуждение правления ЦБК. Кроме указанных лекций, ЦБК с Белгосмузеем в 1928—29 году была организована краеведческая выставка фотографии и зарисовок, которая проходила при деятельном моем участии. Выставка заключала отделе: а) белорусский пейзаж, б) белорусские типы, в) народный белорусский костюм, г) бытовые и трудовые сцены, д) орудия домашнего производства, с подотделами еврейским и латышским, которые, может быть, повторяли то же деление. Четких и ясных марксистских установок в экспозиции не было на выставке, как вообще в то время не было их в среде самих организаторов.

Во время моих экспедиционных поездок мне вклучалось в обязанность исследовать работу на местах с местными краеведческими организациями, но осуществить это было трудно, потому что на местах, летом, краеведы, преимущественно учителя и школьники, отсутствовали, пользуясь каникулами, и вообще среди краеведов не наблюдалось особого усердия в этой работе. Весьма примитивные и чуждые местные музейники в большинстве представляли собрание разного барахла без системы и плана. За три года моих поездок был единственный случай помощи от краеведения в м. Озаричи, где местный уроженец краевед Купалов давал экспедиции ценные сведения из местного быта и служил посредником между экспедицией и местным населением.

Но при всех недостатках краеведческие организации были численны и служили поставщиками большого количества материалов с мест. Кафедра этнографии создала свой объемистый архив записей при посредничестве краеведов. Часть этих материалов была собрана ИБК до моего приезда в БССР, часть другую собрали краеведческие экспедиции при мне. Не входя в состав ЦБК, я, возможно, оказывал некоторое влияние через сотрудников кафедры, в первую очередь, через служившего в ЦБК аспиранта Касперовича, который являлся одним из активных членов ЦБК. Через посредничество Касперовича, как указание печаталась в "Нашем крае" анкета и опросные листы по разным вопросам. Но вообще, все работники в ЦБК в это время смотрели, что целью осуществления ЦБК является привлечение местных низовых работников к изучению белорусского края во всех отношениях, т.е. установки неправильные, нацдемократические, а не марксистские.

Вацлаў ЛАСТОЎСКИ.

Заканчэнне.
Пачатак у № № 40, 41.

Публікацыя, прадмова, заўвагі
Аляксея КАЎКІ.

ПРЭЗЕНТАЦЫЯ "CANTUS JUVENTAE"

ЯНЫ ЯШЧЭ НЕ ЁСЦЁ СПЕЛІ

"Cantus Juventae" ("Моладзь, якая спявае") — гэта назва хору інстытута замежных моў горада Мінска. 9 кастрычніка "Cantus Juventae" праводзіў прэзентацыю кампакт-дыска "Беларуская духоўная музыка". Падзея адбылася ў зале камернай музыкі Белдзяржфілармоніі ў касцёле святога Роха.

Хор пры інстытуце замежных моў існуе болей за 6 гадоў. Шосты год з ім працуе дырыжор Галіна Цмыг, якая ў 1989 годзе скончыла Белдзяржкансерваторыю. "Cantus Juventae" — калектыву непрафесійны. Але любоў да музыкі як выканаўцаў, так і кіраўніка хору зрабіла яго вядомым не толькі ў інстытуце і нават не толькі на Беларусі. Пачынаў хор з песень тыту "Мы жертваю палі". Калі Галіна Цмыг падрыхтавала з ім да выканання "Ave Maria" Шуберта, яе ініцыятыву не зразумелі ў інстытуце. Некалькі гадоў пасля гэтага хор спяваў джаз. Потым з'явілася новая нотная літаратура, змянілася кіраўніцтва ў інстытуце, і "Cantus Juventae" адкрыў для сябе невывучаны пласт песеннай культуры — касцельную і царкоўную музыку. Адкрыў і заспяваў яе. Пасля трубных маршаў 70-х гадоў моладзь звярнулася ў спевах да Бога.

У 1991 годзе "Cantus Juventae" пабываў на Міжнародным фестывалі харавой музыкі ў Рызе і на фестывалі ў Таліне.

У 1992 годзе хор быў у падарожжы па Галандыі. Паездку арганізаваў Мішэль Рэн, прадзюсер з Галандыі. Дапамог хору і інстытут. М.Рэн наладзіў і паездку нідэрландскага хору на Беларусь. Такім чынам адбыўся абмен харамі. Зараз Мішэль Рэн працуе з хорам над праграмай для галандскага тэлебачання.

У Галандыі калектыву Галіны Цмыг выступаў з канцэртамі. І не толькі. Галіна Цмыг і канцэртмайстар хору Яўген Окала-Кулак дзівіліся багаццю фондаў музычнай літаратуры ў бібліятэках Галандыі. Яны даведваліся там пра музыку, аб якой на Беларусі і не чулі. Рэпертуар хору будзе папаянацца, дзякуючы карысным знаходкам.

Там жа, у Галандыі, "Cantus Juventae" наладзіў кантакты з фірмай "Erasmus Musicproducts", якая запісвае і прадае лазерныя дыскі. Магазін фірмы, што знаходзіцца ў цэнтры Ратэрдама, ведаюць па ўсёй Галандыі. На студыі фірмы і зрабіў хор запіс свайго кампакт-дыска. Тут, праўда, не абыйшлося без казусаў. Па-першае, у фірме не здагадаліся, што запісваюць беларускі хор. Яны былі ўпэўнены, што хор з Расіі. На жаль, у Галандыі слова "Беларусь" не надта вядомае. Людзі ў Нідэрландах пакзваюць яе на карце толькі што не на тэрыторыі Афрыкі. А так — то думаюць на Польшчу, то на Расію. І справа тут не столькі ў веданні геаграфіі, колькі ў недахопе кан-

тактаў паміж людзьмі. Другі казус здарыўся пасля запісу дыска (частка яго дапісвалася ў інстытуце на абсталяванні фірмы). Харыстам доўга не ўдавалася растлумачыць прадстаўнікам фірмы, чаму яны не змогуць паслухаць кампакт-дыск у сябе дома. Калі тая зразумелі, што ў нас большасць людзей і не бачыла нічога да яго падобнага, галандцы заўсміхаліся і падаравалі хору сістэму для праігравання кампакт-дыскаў. Што ж, калі на Захадзе ўжо адмовіліся амаль ад выпуску пласцінак для праігравальнікаў, перайшоўшы да выпуску кампакт-дыскаў, то на Беларусі нават тых жа пласцінак не выпускалі ніколі і не выпускаюць. Можна зрабіць музычны запіс толькі на радыё ці на тэлебачанні (у "Cantus Juventae" ёсць і адзін, і другі). Галіна Цмыг ездзіла ў Галандыю яшчэ аднойчы, асобна ад

хору, на міжнародныя курсы дырыжораў. Яна двойчы дырыжывала там на гала-канцэрце (выступаць на ім — вялікі гонар). Яе ўразіла паважлівае стаўленне да мастацтва ў спакойным каралеўстве Нідэрланды. Кожны вучань у школе атрымлівае там неабходны мінімум музычнай адукацыі. Калі ён хоча вучыцца далей — вучыцца, толькі ўжо за грошы. Калі чалавек працуе, ён можа дазволіць сабе даць музычнае выхаванне дзіцяці. Хор "Cantus Juventae" па дарозе з Галандыі на Беларусь наведаў Кельн і выступіў у гарадскім саборы з канцэртам беларускай духоўнай музыкі. Яшчэ на рэпетыцыі канцэрта-прэзентацыі дыска мяне ўразіла патрабавальнасць дырыжора Галіны Цмыг да выканаўцаў хору, яе эмацыянальнасць і здольнасць пражыць маленькае жыццё ў кожным жэсце рук, у

кожным руху галавы, гуку. На канцэрце моладзь стала больш сабранай і строгай. А спявалі хлопцы і дзяўчаты з пашчотай і шчырасцю, і гэта, як мне здаецца, не было штучным. І так хацелася верыць у іх імкненні да святага. Было прыемна назіраць, якімі пранікнёнымі, чыстымі робяцца іх твары, калі яны спяваюць пра Матку Боскую і яе сына. І асабліва нечакана было ўбачыць хор дзяўчынак са школы N 133 з музычна-харавым ухілам, кіраўніком якога з'яўляецца таксама Галіна Цмыг. У касцёле святога Роха адбылося свята харавых спеваў. І яму нічога не перашкаджала, бо там сабраліся людзі, якія вельмі чакалі яго. А калі свята прыйшло, аддалі яму частку сваёй жывой душы.

Алена СПАСЮК.

РЭСПУБЛІКАНСКІ ФЕСТИВАЛЬ ТВОРЧАСЦІ ІНВАЛІДАЎ

Аднойчы ў вельмі мужнай дзяўчыны-інваліда Ліды Мітрафанавай, якая займаецца керамікай, спыталі, ці не надакучыла ёй вазіцца з бруднай глінай. "Бруд, — адказала яна, — гэта не тое, што прыліпае, а тое, што нельга адмыць". Вельмі хутка працы Ліды мінчанае змогуць убачыць на выставе, якая будзе праходзіць у рамках Рэспубліканскага фестывалю творчасці інвалідаў, што 1 кастрычніка адкрыўся ў сталіцы Беларусі. Пасля ўрачыстай цырымоніі яе ўдзельнікі раз'ехаліся па пансіянатах і дамах адпачынку, дзе на працягу пяці дзён з імі будуць весці заняты спецыялісты. Яны змогуць падзяліцца вопытам, даць кваліфікаваныя кансультацыі, адказаць на пытанні. А пытанняў, напэўна, будзе шмат, бо ўдзельнікамі фестывалю сталі людзі, якія, нягледзячы на цяжкі лёс, знайшлі ў сабе сілы не толькі жыць, але і ствараць выдатныя карціны, пісаць вершы, спяваць... У гэтыя ж дні ў Мінску адбываюцца гастролі тэатра інвалідаў з Англіі. Яго ўдзельнікі не толькі пакажуць свае спектаклі, але і раскажуць аб вопыце рэабілітацыі інвалідаў у сваёй краіне.

Падрыхтоўка да фестывалю ішла нялёгка. Арганізуюць сур'ёзнае масавае мерапрыемства сёння, ва ўмовах інфляцыі, вельмі цяжка. Уявіце самі: 15 мільёнаў рублёў у снежны мінулага года, калі было прынята рашэнне аб правядзенні фестывалю, і 15 мільёнаў рублёў зараз — гэта зусім розныя сумы. Сёння іх недастаткова... І тым не менш, фестываль адбыўся, бо сярод шматлікіх мерапрыемстваў апошняга

часу гэта — асаблівае... Сам удзел інваліда ў такім мерапрыемстве — ужо свята... Да таго ж, фестываль дазваляе прыцягнуць увагу грамадства да праблем інвалідаў. Яго дэвіз: "Творчасць — шлях да сябе". Мастацтва павінна дапамагчы гэтым людзям знайсці апору ў нашым цяжкім свеце.

Закончыцца фестываль тэлемарафонам, які раскажа пра тых, хто прымаў у ім удзел, выступаць прафесійныя калектывы. У той жа час будуць сабраны сродкі для дапамогі тым, хто мае патрэбу. З гэтай жа мэтай адбудзецца аўкцыён, на якім будуць прадавацца работы ўдзельнікаў фестывалю, у прыватнасці, унікальны дыван 1,5 x 2 метры, які два гады ткала дзяўчынка без рук. Фестываль, нягледзячы на ўсе складанасці нашага сённяшняга жыцця, ад-

будзецца і стане сапраўдным святам не толькі для інвалідаў, але і для ўсяго грамадства.

Больш за 50 народных майстроў і мастакоў з Мінскай вобласці прынялі ўдзел у выстаўцы, што праходзіла ў рамках рэспубліканскага фестывалю творчасці інвалідаў пад дэвізам "Творчасць — шлях да сябе". Свае творы прадставілі майстры-інваліды з многіх раёнаў Міншчыны.

НА ЗДЫМКУ: народны майстар са стаўцоўскай студыі народнай творчасці "Пралеска" лаўрэат многіх рэспубліканскіх і міжнародных фестывалю народнай творчасці Валянціна УЛАСІК з дзецьмі з Гомельскай вобласці.

Фота А.НІКАЛАЕВА.

МІТРАПАЛІТ КІПРЫЯН

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

І яшчэ адна цытата: "Киприан известен как знаток литературы и писатель; ему приписывают много произведений (...): "Летопись от начала земли русской", "Житие св. митр. Петра", "Сводная кормчая" и мн. других. Достоверностью можно указать на следующие произведения Киприана. 1/ 8 грамот, 2/ 4 послания св. Сергию Радонежскому и преп. Феогносту и игумену Афанасию, где он преподаёт спрашивавшему Афанасию общце начала христианской жизни и деятельности, 3/ послание игуменам, и попам, и ко мнихом, и ко всем православным христианам, 4/ прощальная грамота, где он даёт пастырские душевные наставления, 5/ молитва разрешити царя и князя и всякого христианина и много переводов, писем преимущественно церковно-богослужебного характера" (Полный православный богословский энциклопедический словарь. Т. II. Репринтное издание. — Москва, 1992, с. 1276—1277).

Спадчына багатая. Але ці мае яна і яе аўтар дачыненне да Вялікага Княства Літоўскага, да беларускай літаратуры? Звернемся яшчэ раз да "Слоўніка княжніцаў і княжніц Старажытнай Русі". І там на старонцы 465 прачытаем: "Каля 1373 г. ён быў пасланы патрыярхам у Літву і на Русь для прымірэння літоўскіх і цверскага князёў з мітрапалітам Аляксеем. Киприян сваю задачу выканаў. 9 сакавіка 1374 г. ён прысутнічаў у Цверы на пасвяшчэнні цверскага епіскапа Яўфімія, пасля з мітрапалітам накіраваўся ў Пераяслаўль Залескі. 3 Вялікай Русі Киприян вярнуўся ў Літву. У тым самым 1374 г. ён падпрыйняў перанясенне з Вільні ў Канстанцінопаль астанкаў і праслаўленне там літоўскіх мучнікаў-хрысціян — Кругляца-

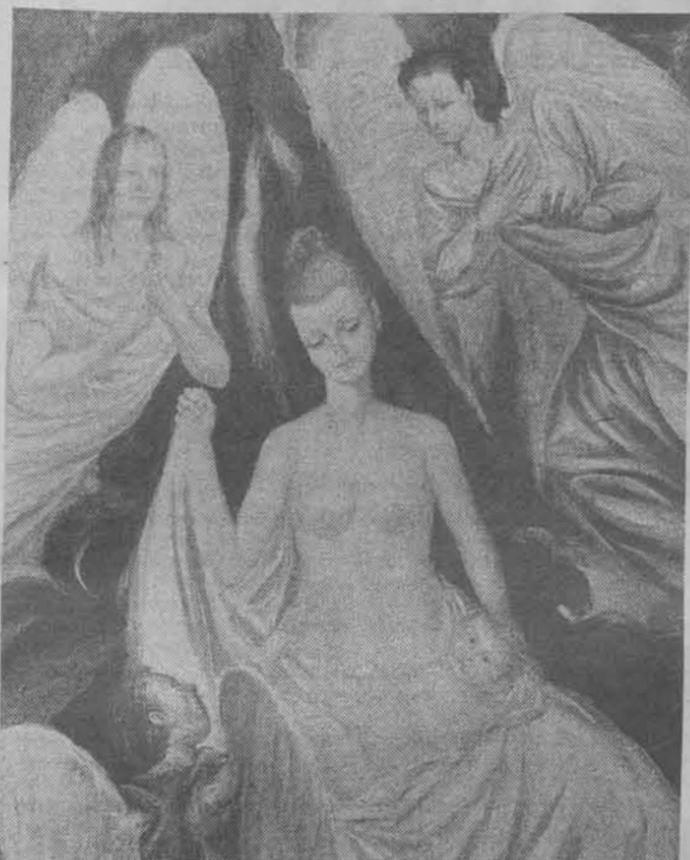
Антонія, Няжыла-Івана і Кумца-Яўстафія, забітых у 1374 г. па загаду язичніцкага князя Альгерда. У 1375 г., калі аднавілася варажасць Літвы і Масквы, літоўскія князі накіравалі Киприяна з граматай да патрыярха, просячы пасяціць Киприяна ў мітрапаліта літоўскага. Патрыярх Філафей 2 снежня 1375 г. пасля яго ў мітрапаліта "кіеўскага, рускага і літоўскага", з тым каб пасля смерці мітрапаліта Аляксея ён аб'яднаў абедзве часткі мітраполіі, стаўшы мітрапалітам Кіеўскім і ўсяе Русі".

У 90-х гадах XIV і ў самым пачатку XV стагоддзяў Киприян разгортуваў вельмі актыўную дзейнасць — і рэлігійную, і палітычную — у Маскве, у Вільні, Наваградку, Кіеве і ў Візантыі. Вось яшчэ некаторыя звесткі: "20 ліпеня 1404 г. Киприян паехаў з Масквы ў Вільню (быў там з вялікім гонарам прыняты Вітаўтам), потым у Кіев. (...) У 1405 г. прысутнічаў на сустрэчы Вітаўта з польскім каралем Ягайлам у Мілалюбне. Па патрабаванні Вітаўта зняў сан з тураўскага епіскапа Антонія, абвінавачанага ў падбурванні ардынскага цара Шнадыбека да нападу на падуладныя Літве і Польшчы рускія гарады..." (Слоўнік княжніцаў... с. 470).

Нават тое, што мы ведаем, дае надзейную падставу разглядаць творчасць Киприяна ў гісторыі нашага народа і культуры. Але ёсць яшчэ адзін аспект. Мы не ведаем, адкуль Киприян быў родам. На працягу доўгага часу лічылі яго сербам. Рускія даследчыкі называюць яго балгарынам. Пры гэтым спасылаюцца на вядомага дзеяча Грыгорыя Цамблака.

У шостым нумары часопіса "Спадчына" за мінулы год надрукавана ў скаротным выглядзе апублікаваная ў 1966 годзе ў Буэнас-Айрэсе праца архіепіскапа Афанасія Мартаса

3 АПОШНІХ ВЕРНІСАЖАЎ

З мастаком Аляксеем Кузьмічом нашы чытачы ўжо знаёмыя. Некалькі гадоў назад у “Голасе Радзімы” быў змешчаны здымак мастака. Гэта быў час, калі пачала ўзыходзіць яго зорка. Рознапланавая яго палітра: партрэты вядомых у рэспубліцы людзей, пейзажы. Але найбольшую славу мастаку прынеслі карціны серыі “Мадонны”. Менавіта яны сталі галоўнымі экспанатамі выстаўкі, што адкрылася ў Палацы мастацтва беларускай сталіцы.

НА ЗДЫМКУ: работа з выстаўкі “Благавешчанне”.

Ф. СП-1

Міністэрства сувязі і інфарматыкі
Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету **“Голас Радзімы”** на 199 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды _____ (паштовы індэкс) _____ (адрас)

Каму _____ (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА

на газету **“Голас Радзімы”** на 199 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды _____ (паштовы індэкс) _____ (адрас)

Каму _____ (прозвішча, ініцыялы)

У прадпрыемствах “Саюздруку” і паштовых аддзяленнях ідзе падпіска на “Голас Радзімы” на першы квартал 1994 года. Падпісная цана на тры месяцы на тэрыторыі Беларусі — 150 рублёў.

“Літоўска-Наваградская мітраполія”. Шаноўны аўтар, як і ўсе колішнія савецкія літаратуразнаўцы і гісторыкі царквы, называе Кіпрыяна Балгарынам. Хоць такіх поглядаў прытрымліваецца славетны рускі акадэмік Д. Ліхачоў і іншыя аўтарытэты, я паспрабаваў не паверыць ім. Нагадаю і прычыны. Дарэвалюцыйны рускі “Полны православный богословский энциклопедический словарь” піша, што Кіпрыян паходзіў з Літвы, а гэта значыць — з Беларусі.

Сёння ёсць рэальная магчымасць разабрацца з гэтым складаным пытаннем. На трэцім археалагічным кангрэсе ў Кіеве ў 1874 годзе і на чацвёртым у Казані (1877 год) былі заслуханы даклады архімандрыта Амфілохія “Что внес св. Киприан, митрополит Киевский и всея России, а потом Московский и всея России, из своего родного наречия и из переводов его времени в наши богослужебные книги?” і “Справедлив ли упрек монаха Нила Курлятева в том, что митрополит Киприан по-гречески гораздо не разумел и нашего языка довольно не знал же при исправлении Псалтири?”. У самім загалюку другога даклада робіцца спасылка на Ніла Курляцева, які яшчэ ў XVI стагоддзі заявіў, што Кіпрыян не ведаў добра рускае мовы.

Архімандрыйт Амфілохій прыводзіць вялікую колькасць цытат з твораў Кіпрыяна, каб удзельнікі форуму самі разбіраліся ў сутнасці разыходжанню з нормамі колішняй рускай мовы. Дазволю і я сабе прывесці пару прыкладаў з паслання Кіпрыяна ігумену Сергію Радонежскаму і Феодару Сіманюскаму: “... отпуская их на клячах либных бе-седел во обротех льных”. Для сучасных рускіх даследчыкаў словы “аброцьць льная” значыць “адзенне з лька”. А нам цікава было б даведацца, адкуль з’явілася слова “аброцьць”: з колішняй балгарскай ці з беларускай мовы, дзе яно шчасліва дажыло да сённяшніх дзён?

Возьмем яшчэ адзін прыклад: “иму говорити”. Перастаўце словы і атрымаеце “говорити иму”. А калі вымавіць іх разам,

то пачуем “гаварыцьму”. Што гэта такое — мабыць, гаварыць не трэба.

Каб рабіць больш або менш надзейныя вывады, трэба было б ведаць, які выгляд тыя ці іншыя словы або граматычныя формы з кіпрыянскіх пасланняў і перакладаў мелі ў тагачаснай беларускай і балгарскай мовах. А пакуль што над гэтай справай ніхто не задумваўся.

Я спецыяльна хачу падкрэсліць значэнне гэтых пытанняў таму, што мітрапаліт Кіпрыян уяўляецца мне найбольш буіным з вядомых дзеячаў нашай культуры і літаратуры даскарынскага перыяду. Ён і павінен заняць належае месца ў гісторыі нашай літаратуры і народа.

Калі Кіпрыян сапраўды паходзіў з Заходняй Русі, то ці не гэтым тлумачацца ягоныя ўстойлівыя сімпатыі да той зямлі, якую на працягу стагоддзяў называлі Літвой, хоць для карэнных жыхароў (як тут не ўспомніць Францішка Скарыну або Васіля Цялянскага) яна была рускаю? Тыя сімпатыі засведчаны сённяшнімі даследчыкамі.

Пачытаем, што пра яго піша акадэмік Д. Ліхачоў: “У 1404 г. у Маскве быў складзены абшырны агульнарускі звод, які паказаў рускую гісторыю з пункту гледжання адзінства Рускай зямлі. Ініцыятыва складання гэтага зводу належала выдатнаму пісьменніку таго часу — мітрапаліту Кіпрыяну, але закончаны гэты звод ужо быў пасля яго смерці.

Кіпрыян аб’яднаў у сваіх руках кіраванне рускаю царквою ва ўсіх рускіх абласцях, у тым ліку ў тых, якія знаходзіліся ў складзе Літвы. (...) У звод Кіпрыяна ўпершыню былі ўключаны звесткі па гісторыі Літвы”. “Шляхам усюсных намекаў і гістарычных прыкладаў летапісец усяляк павучае сучасных яму маскоўскіх правіцеляў. Так, напрыклад, дзеля павучання ў склад летапісу была ўключана пахвала розуму і вартых талентаў літоўскага князя Альгерда. Летапісец асабліва здзіўляецца яго ўменню захоўваць ваенную тайну і неспадзявана нападаць на ворагаў”. “Не так сілаю, як розумам ваяваў”, — гаворыць пра яго летапісец,

які імкнуўся паставіць сябе над маскоўска-літоўскай барацьбой”. (История всемирной литературы. Т. III. — Москва, 1985, с. 473—474).

Тут яўна высвечваюцца асаблівыя пачуцці Кіпрыяна да “Літвы”. І калі б мітрапаліт сапраўды быў родам адтуль, то і ягоныя паводзіны былі б больш зразумелымі.

У разважаннях акадэміка Д. Ліхачова не ўсе бездакорна, і з ім можна спрачацца. Хочацца паставіць побач дзве цытаты, узятыя з адной і той самай публікацыі ў трэцім томе “Гісторыі сусветнай літаратуры”. Ён адзначае, што ў “Аповесці пра нашэсце Едыгея на Маскву” летапісец “з пункту гледжання неабходнасці звярнуць увагу на ваенныя намаганні абодвух бакоў (Масквы і Літвы. — У.К.) толькі супраць татараў, нанова перапрацоўвае кіпрыянскую ідэю маскоўска-літоўскага адзінства”. Так сказана на старонцы 474. А ўжо на наступнай, 475 старонцы, мы чытаем: “Знада яўна прычыла кіпрыянская ідэя захавання размеркавання рускіх земляў паміж Літвой і Масквою рэальным інтарэсам рускага народа”. Дык як усё ж такі стыхуецца ідэя “адзінства” з ідэяй “размеркавання”?

Затое ж іншыя паведамленні Д. Ліхачова заслугоўваюць уважлівых адносін і асэнсавання. Варта нагадаць, што Крэўская унія 1375 года знаменавала сабою новы этап ва ўзаемаадносінах Вялікага Княства Літоўскага князя Альгерда Асцэю, які заняў вялікага князя Дамітрыя Іванавіча, што пайшоў у Кастраму на зборы войска”.

Так ці інакш ва ўсёй дзейнасці Кіпрыяна бачыцца арыентацыя не на распальванне канфліктаў Вялікага Княства Літоўскага з Масквою, а на іх збліжэнне. Варта нагадаць, што Крэўская унія 1375 года знаменавала сабою новы этап ва ўзаемаадносінах Вялікага Княства з Польшчай. А яшчэ ж не так даўно гісторыя была сведкам абвостраных канфліктаў паміж імі. Тая унія прадвызначыла збліжэнне і ўзаемадзеянне дзвюх дзяржаў, разлічанае на доўгачасовую перспектыву. А

чаму не дапусціць, што ў тыя часы рабіліся намаганні на лепшае ўзаемаразуменне і ўзаемазбліжэнне Вялікага Княства Літоўскага з Масквою?

Можна паўтарыць: рускія (і тым больш балгарскія) даследчыкі на сучасным этапе з усёй упэўненасцю гавораць пра паўднёваславянскае паходжанне Кіпрыяна. А Вацлаў Ластоўскі з такой самай упэўненасцю пісаў пра ягоны “літоўскі” радавод: “Аб мітрапаліце Кіпрыяне ведама, што ён быў ураджэнцам Літвы”. “Па смерці Аляксея, мітрапаліта Маскоўскага, патрыярх назначыў Кіпрыяна быць мітрапалітам Кіеўскім і ўсёй Русі. Баючыся, што Кіпрыян, як ураджэнец Літвы, будзе больш спрыяць апошняй, Маскоўскі вял. кн. Дзьмітры Іванавіч не прызнаў яго”. (Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі. — Коўна, 1926, с. 136).

Заслугоўвае увагі характарыстыка, якую В. Ластоўскі дае мітрапаліту: “Кіпрыян належае да надзвычайна ўмельных палітыкаў; маючы сваю мітраполію, як мітрапаліт Кіеўскі і ўсёй Русі, часьцю ў Масквіі, часьцю ў Літве умеў ладаць і з Літоўскім і з Маскоўскім князям, а гадоўнае, — дзякуючы яму, трывала узгляднага згода між гэтымі князямі. Вітаўт і Ягайла адносіліся з вялікай пашанай да Кіпрыяна і ў важнейшых выпадках засягалі яго рады. Вял. кн. Маскоўскі, Васілі Дзьмітравіч, выказываў такжа вялікую пашану мітр. Кіпрыяну” (там сама).

Асоба мітрапаліта Кіпрыяна ў гісторыі трох народаў — беларускага, рускага і украінскага — займае аднолькава ганаровае месца. Ён быў адным з апошніх дзеячаў таго перыяду, калі старыя міжусобныя канфлікты і размежаванні паміж паасобнымі княствамі і землямі па сутнасці ўжо саступалі месца новым гістарычным працэсам, што прывялі да якасна новых палітычных падзелаў на нашых землях, да утварэння дзяржаўных арганізмаў, якія, развіваючыся па сваіх законах, абумоўленых унутранымі і знешнімі фактарамі, усё больш адмяжоўваліся.

Уладзімір КАЗБЯРУК.

ЗРОБЛЕНЫ ТОЛЬКІ ПАЧАТАК

У канцы верасня ў памяшканне былога Інбелкульту (вул. Рэвалюцыйная, б. Койданаўская, 15) канчаткова пераехаў Нацыянальны навукова-асветны цэнтр імя Ф. Скарыны. Там жа, у самым вялікім пакоі, сцены якога памятаюць Максіма Гарцызка і Усевалада Ігнатюскага, Якуба Коласа і Янку Купалу, дзейнічае музейная выстава “Беларусы ў свеце”, урачыста адкрытая ў час Першага з’езда беларусаў свету. Памятныя рэчы, кнігі, перыядычныя выданні, фатаграфіі, рукапісы, архіўныя дакументы перадалі сюды Алесь Алехнік з Аўстраліі, Ігар Казак і Вітаўт Кіпель з ЗША, Барыс Кіт з Германіі, Аляксандр Надсон з Вялікабрытаніі і інш. Свае палотны ахвяравалі мастакі Валерыя Дэзвікіба, Мікола Купава, Вячка Целеш, Кастусь Харашэвіч. Многа цікавых матэрыялаў пра Міхала Забэйдзі-Суміцкага, Пятра Мірановіча, беларусаў у даваеннай Латвіі перадаў паст Сяргея Пянізік.

Аднак мы разумеем, што зроблены толькі пачатак. Разам з “Бацькаўшчынай”, Міжнароднай асацыяцыяй беларусістаў будзе пашыраць экспазіцыю, рабіць новыя стэнды, прысвечаныя дзеячам беларускай эміграцыі, нашым землякам, якія працавалі і працуюць у іншых краінах. Таму звяртаемся да ўсіх прадстаўнікоў беларускай дыяспары, хто мае адпаведныя матэрыялы: давайце пакінем для будучых пакаленняў памяць пра нашы паўсядзённыя справы, створым музей “Беларусы ў свеце”. Наш адрас: Беларусь, 220050, Мінск-50, вул. Рэвалюцыйная (Койданаўская), 15. Цэнтр імя Ф. Скарыны.

Адам МАЛЬДЗІС,
дырэктар цэнтра,
прэзідэнт МАБ.

ПРАВЕРЦЕ ПРАВІЛЬНАСЦЬ АФАРМЛЕННЯ АБАНЕМЕНТА

На абанеменце павінен быць прастаўлены адбітак касавай машыны. Пры афармленні падпіскі (пераадрасоўкі) без касавай машыны на абанеменце прастаўляецца адбітак календарнага штэмпеля адзялення сувязі. У гэтым выпадку абанемент выдаецца падпісчыку з квітанцыяй аб аплаце кошту падпіскі (пераадрасоўкі).

Для афармлення падпіскі на газету або часопіс, а таксама для пераадрасоўкі выдання бланк абанемента з даставачнай карткай запўняецца падпісчыкам чарнілам, разборліва, без скарачэнняў, адпаведна ўмовам, выкладзеным у каталогах.

Запўненне месячных клетак пры пераадрасаванні выдання, а таксама клеткі "ПВ-МЕСЦА" робіцца работнікамі прадпрыемстваў сувязі.

Больш за сорок гадоў адпрацавала ў жывёлагадоўлі Ніна МАКАРЧУК (на здымку) з вёскі Крывічы Зэльвенскага раёна. І ўсе гэтыя гады, ды і цяпер, на пенсіі, займаецца яна ткацтвам, вышыўкай, вязаннем. Яе ўмельнымі рукамі сатканы прыгожыя пакрывалы і палавікі, выраблены ручнікі, абрамленыя мясцовым арнаментом, звязаны сурвэткі. Па словах Ніны Макарчук, майстэрствам гэтым славіліся ўсе жанчыны ў родзе, яно перадавалася з пакалення ў пакаленне.

Фота Э.КАБЯКА.

СПОРТ

ФУТБОЛ. Лепшыя клубы Беларусі, Літвы, Латвіі, Эстоніі і Калінінграда прынялі рашэнне праводзіць паміж сабой міні-турніры на кшталт еўракубковых. Першую сустрэчу футбалісты мінскага "Дынама" правядуць у Таліне з мясцовай "Флорай" у пачатку лістапада.

ХАКЕЙ. У Славакіі прайшлі чвэрцьфінальныя гульні Кубка Еўропы сярод клубных каманд. Мінская "Цівалі" перамагла мясцовую "Дуклу" — 3:1, балгарскую "Славію" — 11:0 і "Крэнгольм" з Эстоніі — 6:0 і заняла першае месца. У паўфінале беларускім спартсменам прыйдзецца сустрэцца з фінскім клубам ТПС "Воле-рэнген".

ЦЯЖКАЯ АТЛЕТЫКА. На розыгрышы Кубка Рэспублікі Беларусь вызначыўся мінчанін Андрэй Марчанка, які ўстанавіў тры нацыянальныя рэкорды ў вагавой катэгорыі да 70 кілаграмаў. Гэта добрая заяўка на медаль чэмпіянату свету, што хутка пройдзе ў Аўстраліі.

ВЕЛАСПОРТ. Маладзёжнае першынство свету завяршылася ў Аўстраліі. Беларуская веласпедыстка Наталля Цылінская заваявала тут бронзавы медаль у спрынтэрскай гонцы.

ФЕХТАВАННЕ. Трэцяе месца заняла каманда Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь на чэмпіянаце свету сярод ваеннаслужачых. Нашы спартсмены атрымалі 3 залатыя, 2 сярэбраныя і два бронзавыя медалі.

ШТЭМПЕЛІ НАШАЙ ПОШТЫ

Новая старонка ў гісторыі беларускай філатэліі была адкрыта ў 1991 годзе. Тады ўпершыню ў сваёй практыцы беларуская пошта прымяніла для гашэння карэспандэнцыі спецыяльны паштовы штэмпель з надпісам "Рэспубліка Беларусь". 19 верасня 1991 года Вярхоўным Саветам БССР быў прыняты закон аб назве БССР і аб дзяржаўных сімвалах — гербе і флагу. БССР стала называцца — Рэспубліка Беларусь, а замест герба БССР, прынятага ў лютым 1919 года і змененага ў 1927, 1938, 1939 і 1958 гадах, быў зацверджаны новы — старадаўняя "Пагоня". Менавіта гэту падзею ў жыцці новай дзяржавы і вырашыла адзначыць мінская пошта, правёўшы з 24 па 26 кастрычніка 1991 года на Мінскім паштамце спецыяльнае гашэнне карэспандэнцыі. У малонку спецыяльнага штэмпеля быў надпіс "Рэспубліка Беларусь", дата "19.09.1991. Мінск" і адлюстраванне старажытнага герба "Пагоня". На жаль, работнікі пошты не прадумалі да канца ідэю гэтага штэмпеля. Прымяняўся ён у кастрычніку на Мінскім паштамце, аднак даты прымянення (24—26.X.1991 г.) на штэмпелі няма, як і няма слоў "пошта" ці "паштамт", ці "мінская пошта". Маецца толькі дата 19 верасня — дзень прыняцця закона. Усяго з верасня 1991 года па красавік 1993 года беларуская пошта правяла дзевяць спецагашэнняў. з іх сем адбылося ў Мінску і па адным у Гомелі і Рагачове. Гэта спецагашэнні да 100-годдзя з дня нараджэння М. Багдановіча і Р. Шырмы, да 1000-годдзя Беларускай праваслаўнай царквы, 850-годдзя Гомеля і Рагачова, а таксама гашэнні "Першы дзень" — у дзень выхаду ў паштовае абарачэнне першай беларускай маркі з адлюстраваннем крыжа Ефрасініі Полацкай, маркі, прысвечанай 100-гадоваму юбілею вядомага музычнага дзеяча Р. Шырмы і марак з адлюстраваннем дзяржаўных герба і флагу. Штэмпель у першы дзень у двух апошніх гашэннях быў аднолькавы.

Што можна сказаць пра гэтыя штэмпелі з пункту гледжання зацікаўленых асоб — філатэлістаў? Нас не задавальняе ні якасць іх (мастацкае афармленне), ні колькасць.

Калі гаварыць пра мастацкае афармленне спецштэмпеляў, то асабліва варта сказаць аб штэмпелях "Першы дзень". Яны выкананы на вельмі нізкім мастацкім узроўні і зроблены для шматразовага ўжывання, гэта значыць падыходзяць да любой маркі. Выраблены гэтыя штэмпелі без усялякай фантазіі. Ствараецца ўражанне, што наша пошта вярнулася ў 50-я гады. Тады ў 1957—1959 гадах упершыню ў практыку Міністэрства сувязі БССР увайшлі спецыяльныя штэмпелі для гашэння паштовай карэспандэнцыі ў памятных даты. Як і першы спецштэмпель пошты Рэспублікі Беларусь, першы спецштэмпель Міністэрства сувязі БССР быў выраблены з памылкай — адсутнічала дата. Гісторыя, як бачым, паўтараецца. Усе спецыяльныя штэмпелі Міністэрства сувязі БССР у 50-я гады былі невыразнымі, толькі круглымі, як звычайная гербавая пячаць, большасць з іх (каля 10) былі без малюнка, толькі надпісы. Так і сё-

ня. Круглы штэмпель без малюнка п'ячэй вырабіць, чым фігурны з малюнкам, да таго ж выраб круглага штэмпеля без малюнка каштуе больш танна.

Магчыма нам, філатэлістам, не было б крыўдна за нашу пошту, калі б мы не бачылі і не ведалі, як робяцца спецыяльныя штэмпелі ў іншых былых савецкіх рэспубліках, а цяпер незалежных дзяржавах, колькі іх і якая іх якасць.

— Так у Літве прымяняўся спецыяльны штэмпель з адлюстраваннем Тракайскага замка. Дык чым жа наша пошта горшая, ці хіба Белая вежа або Мірскі замак не дастойныя трапіць на паштовы штэмпель і разляецца па свеце на канвертах? А хіба нельга было вырабіць штэмпель да выхаду ў свет серыі марак "Беларуская кераміка", герба Полацка ці нават першага стандартнага выпуску беларускіх марак. А колькі дат, юбілеяў, падзей у жыцці рэспублікі, дастойных быць адзначанымі спецагашэннямі было прапушчана нашай поштай! Прыкладу толькі некалькі прыкладаў такіх упушчэнняў. Нацыянальны алімпійскі камітэт нашай рэспублікі быў прыняты ў МАК (Міжнародны алімпійскі камітэт), беларускі НАК мае сваю эмблему. Падзея не штодзённая. Для пошт многіх краін СНД такая падзея паслужыла прычынай, стымулам для выпуску і марак, і канвертаў, і спецыяльных штэмпеляў. Беларуская ж пошта на гэтую падзею не адгукнулася нічым. А спартыўная тэматыка ў філатэліі карыстаецца вялікай папулярнасцю ва ўсім свеце, асабліва алімпійская і асабліва такія філатэлістычныя матэрыялы, якія гавораць аб прыяцці новай дзяржавы ў МАК. Не ўсім філатэлістам у свеце вядомы нават такі славетны беларускі спартсмен, як Шчэрба, не ўсе філатэлісты ў свеце ведаюць аб поспехах беларускіх спартсменаў на сусветных першынствах, і, нарэшце, не ўсім вядома, што ёсць такая новая дзяржава — Рэспубліка Беларусь. Атрымаўшы ж канверт са спецштэмпелем аб Нацыянальным алімпійскім камітэце Рэспублікі Беларусь, кожны філатэліст пастараецца даведацца як мага больш аб новай дзяржаве. Пошта наша ўпусціла гэтую магчымасць. А гэта ж таксама і прэстыж беларускай пошты. Упушчана дата юбілея М. Гарэцкага, 100-годдзе з дня нараджэння якога мы сёння адзначалі.

У філатэлістаў рэспублікі ствараецца ўражанне, што плана спецагашэнняў на 1993 год у нашай пошты няма, што пошта проста не зацікаўлена ў такім мерапрыемстве, як правядзенне спецыяльных гашэнняў. Можна быць няма такіх планаў таму, што гэта арганізацыя ніколі не раілася з філатэлістамі і што там няма ніводнага дасведчанага філатэліста.

А колькі грамадска-палітычных, спартыўных, музычных, культурных падзей заслугоўваюць таго, каб быць адлюстраванымі на паштовым штэмпелі. Але ствараецца ўражанне, што ўсе гэтыя падзеі праходзяць нібыта міма беларускай пошты, больш правільна — пошта іх не заўважае.

Леў КОЛАСАЎ.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства "Радзіма").

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках "Голасу Радзімы", не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп'ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты "Вечерний Минск".
Аддрукавана ў друкарні "Беларускі Дом друку".
Індэкс 63854. Зак. 1459.
Падпісана да друку 18. 10. 1993 г.